

Manninen Heli

Turunen Maria

MITEN PALVELUJÄRJESTELMÄSSÄ KOHDATAAN VÄKIVALLAN UHRI?

Opinnäytetyö
Hoitotyön koulutusohjelma

Joulukuu 2011

MIKKELIN AMMATTIKORKEAKOULU

Mikkeli University of Applied Sciences

KUVAILULEHTI

 <p>MIKKELIN AMMATTIKORKEAKOULU Mikkeli University of Applied Sciences</p>		Opinnäytetyön päivämäärä 5.12.2011
Tekijä(t) Manninen Heli, Turunen Maria		Koulutusohjelma ja suuntautuminen Hoitotyön koulutusohjelma, sairaanhoitaja
Nimeke Miten palvelujärjestelmässä kohdataan väkivallan uhri?		
Tiivistelmä <p>Opinnäytetyön tarkoituksena oli kartoittaa kyselytutkimuksen avulla Etelä-Savon alueelta Viola ry:n asiakkaiden kokemuksia siitä, miten palvelujärjestelmässä kohdataan väkivallan uhri sekä uhrin lapset. Tulosten perusteella Viola ry:llä on tarkoitus kehittää palvelujärjestelmää ja Viola ry:n toimintaa vastaamaan paremmin väkivaltaa kokeneiden henkilöiden tarpeita.</p> <p>Teoriaosuudessa käsittelemme naisiin kohdistuvaa väkivaltaa sekä parisuhdeväkivaltaa laajemmin. Lisäksi käsittelemme sitä, kuinka väkivalta vaikuttaa uhuriin ja hänen lapsiinsa, palvelujärjestelmää sekä lainsäädäntöä ja rikos- ja oikeusprosessia. Teoriaosuuteen pyrimme kokoamaan tietoa kyselylomakkeen kysymysten mukaan. Halusimme käsitellä naisiin kohdistuvaa ja parisuhdeväkivaltaa sekä sen vaikutusta uhuriin ja lapsiin, jotta opinnäytetyön lukija käsittää väkivallan vaikutuksen ja vakavuuden sekä miksi siihen puuttuminen on tärkeää.</p> <p>Tutkimusmenetelminä oli sekä kvantitatiivinen että kvalitatiivinen. Aineisto kerättiin kyselylomakkeella, joka sisälsi avoimia ja monivalintakysymyksiä. Kysely toteutettiin Webropolin kautta. Viola ry:n työntekijät tiedottivat kyselystä asiakkailleen. Kyselyyn osallistui 16 Viola ry:n asiakasta. Osa vastauksista analysoitiin sisällönanalyysillä ja monivalintakysymysten vastaukset oli valmiiksi analysoitu Webropolissa. Loimme diagrammit monivalintakysymysten selventämiseksi.</p> <p>Tulosten perusteella muun muassa poliisilta ja terapiasta saatuun palveluun oltiin pääosin tyytyväisiä. Tyytymättömyyttä kuitenkin osassa vastanneista toivat pitkät jonotusajat palveluihin ja ammattihenkilöiden epäasiallinen kohtelu. Asioidessaan esimerkiksi poliisin luona osa vastaajista ei ollut saanut riittävästi tietoa muista palveluista, ja viranomaisten välinen yhteistyö ei ollut vastaajien kokemusten mukaan sujuvaa. Pääosin vastaajat kokivat, että heidän lapsensa otettiin huomioon. Lapsien olisi kuitenkin toivottu saavan terapiaa ja kriisiapua, jotta lapset pääsisivät käsittelemään kokemustaan väkivallasta. Kehittämisehdotuksiksi toivomme, että Viola ry:n työntekijät teettäisivät uuden kyselyn, jossa kysymykset olisivat yksinkertaisemmassa muodossa ja kysely olisi lyhyempi. Vaihtoehtoisesti kyselyn voisi teettää esimerkiksi haastattelemalla.</p>		
Asiasanat (avainsanat) palvelujärjestelmät, parisuhdeväkivalta, väkivalta, uhri, naiset, lapset, kohtaaminen		
Sivumäärä 53+12	Kieli Suomi	URN
Huomautus (huomautukset liitteistä)		
Ohjaavan opettajan nimi Kuismin Riitta		Opinnäytetyön toimeksiantaja Viola – väkivallasta vapaaksi ry

DESCRIPTION

 MIKKELIN AMMATTIKORKEAKOULU Mikkeli University of Applied Sciences	Date of the bachelor's thesis 5.12.2011		
Author(s) Manninen Heli, Turunen Maria	Degree programme and option Degree Programme in Nursing		
Name of the bachelor's thesis How to face a victim of violence in service system?			
Abstract <p>Purpose of this study was to identify through a survey the experiences of customers of Viola Association on how the service system encountered a victim of violence and the victim's children region of the South Savo. Based on these results Viola Association is going to develop service system and Viola association's activities to respond better to the needs of the people who have experienced violence.</p> <p>In the theoretical part we discuss violence against women and domestic violence more widely, how violence affects to the victim and her children, the service system, legislation and also the criminal and judicial process. In the theoretical framework we aim to collect information according to the survey's questions. We wanted to discuss violence against women and domestic violence and also its effect on victim and children, so that the reader of the thesis can realise the effect of violence and the seriousness of it and why the intervention is important.</p> <p>The survey is both quantitative and qualitative. Data collection was done by survey, which included open and multiple choice questions. The survey was carried out through the Webropol. Employees of Viola Association conducted the survey information to their customers. The survey involved 16 Viola Association's customers. Some of the answers were analyzed by content analysis and the answers of multiple-choice questions were pre-analyzed by Webropol. We created diagrams to clarify multiple-choice questions.</p> <p>The results indicates that the answerers were mostly satisfied with the service they received from different authorities. However, part of the answerers were dissatisfied in long waiting times of services and in inappropriate treatment by professionals. Answerers had not received sufficient information about other services during interaction with different authorities and answerers experienced that the cooperation between authorities was not fluent. Mainly the answerers felt that their children were noticed. However, children would have preferred to receive therapy and crisis assistance, and the children could be dealing with their experience of violence. We hope employees of Viola Association to make a new survey, where questions would be a simpler and the survey would be shorter. Alternatively, survey could be make for example by interviews.</p>			
Subject headings, (keywords) service systems, partner abuse, violence, victim, women, children, encounter			
Pages 53+12	<table border="1" style="width: 100%; border-collapse: collapse;"> <tr> <td style="width: 50%;">Language Finnish</td> <td style="width: 50%;">URN</td> </tr> </table>	Language Finnish	URN
Language Finnish	URN		
Remarks, notes on appendices			
Tutor Kuismin Riitta	Bachelor's thesis assigned by Viola- Freedom From Violence Association		

SISÄLTÖ

1	JOHDANTO	1
2	VIOLA – VÄKIVALLASTA VAPAAKSI RY	2
3	NAISIIN KOHDISTUVA VÄKIVALTA	2
4	VÄKIVALLAN ERI MUODOT	4
5	PARISUHDEVÄKIVALTA	6
5.1	Väkivallan vaikutukset naiseen	8
5.2	Väkivallan vaikutus lapseen	10
5.3	Väkivallan kierre	11
5.4	Väkivallan päättyminen	12
5.5	Väkivaltaisesta parisuhteesta irrottautuminen	13
6	PALVELUJÄRJESTELMÄ JA VIRANOMAISTOIMINTA	15
6.1	Väkivaltatyön palveluketju	15
6.2	Väkivallan uhrin auttaminen	16
6.3	Lasten auttaminen	19
6.4	Väkivallan uhrin kohtaaminen	20
6.5	Lasten kohtaaminen	21
7	OIKEUS- JA RIKOSPROSESSI	22
7.1	Lainsäädäntö	23
7.2	Rikosilmoitus ja esitutkinta	24
7.3	Syyte, vaatimukset ja oikeudenkäynti	25
7.4	Avustajat rikosprosessissa	25
7.5	Rikos- ja riita-asioiden sovittelu	26
8	TUTKIMUSKYSYMYKSET JA TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN	27
8.1	Kysely tiedonkeruumenetelmänä	28
8.2	Tutkimusmenetelmät	29
8.3	Tutkimusaineiston analyysi	29
8.4	Tutkimuksen luotettavuus ja eettisyys	30
9	TUTKIMUKSEN TULOKSET	31
9.1	Millaisesta tutkimusjoukosta oli kyse?	31
9.2	Mistä väkivallan uhri haki apua?	34

9.3	Saivatko väkivallan uhri ja lapset apua?.....	37
9.4	Oliko väkivallan uhri tyytyväinen saamaansa palveluun?.....	41
9.5	Millaisia olivat vastaajien kehittämisehdotukset?	44
10	POHDINTA	46

LÄHTEET

LIITTEET

1 Tutkimuslupa

2 Kyselylomake

1 JOHDANTO

Lähisuhdeväkivalta on edelleen vaiettu asia niin Suomessa kuin muuallakin maailmassa. Väkivallasta puhuminen on usein vaikeaa siihen liittyvän syyllisyyden ja voimakkaan häpeän tunteen vuoksi. Tästä syystä lukuisat naiset eivät ilmoita kenellekään kohtaamastaan väkivallasta. Väkivalta kaikissa muodoissaan murentaa naisen itsetunnon, jolloin avun hakeminen ja väkivaltaisesta suhteesta irrottautuminen on vaikeaa. Monesti nainen uskoo syyn olevan itsessään ja kuvittelee ansainneensa saamansa kohTELUN. (Amnesty International 2004, 46.) Pitkään jatkuvana ja usein toistuvana parisuhdeväkivalta traumatisoi kaikkia perheenjäseniä. Kaikki väkivallan muodot aiheuttavat kohteelleen henkisiä vammoja, joskin usein väkivallan uhri hakee häpeän ja syyllisyyden vuoksi apua vetoamalla muihin syihin ja oireisiin. (Flinck 2006, 25.)

Väkivalta lähi- ja parisuhteissa on aiheena ajankohtainen, ja naisiin kohdistuva väkivalta on iso ongelma yhteiskunnassamme, josta kertoo se, että 20 prosenttia naisista kokee parisuhteessaan väkivaltaa. Parisuhdeväkivalta on edelleen hävetty asia ja naisen on vaikea hakea siihen apua. Kuten yllä totesimme, nainen hakee apua häpeän vuoksi muihin syihin vedoten, joten auttavan viranomaisen, esimerkiksi terveydenhuoltohenkilökunnan, tulisi tunnistaa väkivalta muiden syiden takaa. On tärkeää, että palvelujärjestelmän eri ammattilaiset saisivat koulutusta ja tietoa lisää väkivallan vakavuudesta ja uhrin kohtaamisesta, jotta he pystyisivät paremmin puuttumaan ongelmaan ja tukemaan asiakastaan kohti väkivallatonta elämää.

Viola – väkivallasta vapaaksi ry laittoi vireille laajan palaute- ja palvelujärjestelmäkyselyn, josta se antoi Mikkelin ammattikorkeakoululle talvella 2010 kolme opinnäytetyön aihetta. Aiheina olivat palvelujärjestelmää koskeva palautekysely, väkivallan muodot ja kokemukset sekä asiakkaan kokemukset väkivallan vaikutuksista ja selviytymiskeinoista. Tässä opinnäytetyössä käsitellään palvelujärjestelmää. Viola ry:n työntekijät havaitsivat palvelujärjestelmän puutteelliseksi ja he halusivat selvittää asiakkaidensa kokemuksia kyselyn avulla. Viola ry:n työntekijät havaitsivat kolmannen sektorin olevan lähes ainut palvelujärjestelmän osa, joka puuttuu väkivaltaan. Ongelmaksi havaittiin myös eri ammattihenkilöiden asenteet parisuhdeväkivaltaa kohtaan mistä syystä fyysisiä vammoja ei osata havaita. Kyselyn avulla haluttiin selvittää Etelä-Savon palvelujärjestelmän toimivuutta väkivaltaa kokeneiden naisten kohdalla sekä miten palvelujärjestelmä toimii, kun kyseessä on rikos ja mikä voisi parantaa asiaa.

Tavoitteena Viola ry:n työntekijöillä on kehittää palveluja vastaamaan paremmin väkivaltaa kokeneiden henkilöiden tarpeita. Tutkimus koskee ainoastaan naisia, joten opinnäytetyössämme keskitymme yksinomaan käsittelemään parisuhteessaan väkivaltaa kokeneen naisen näkökulmaa ja kokemusta.

2 VIOLA – VÄKIVALLASTA VAPAAKSI RY

Viola - väkivallasta vapaaksi ry on maakunnallinen perhe- ja lähisuhdeväkivallan ehkäisyyn keskittyvä yhdistys, jonka suurin asiakaskunta koostuu parisuhde- ja perheväkivaltaa kokeneista henkilöistä. Viola ry:n toimipiste sijaitsee Mikkelin keskustassa. Yhdistys on Ensi- ja turvakotien liiton jäsen ja Raha-automaattiyhdistys tukee yhdistyksen toimintaa. Viola ry:n toiminta koostuu erilaisista projekteista ja projektityöntekijät mukaan lukien yhdistyksessä työskentelee 10–12 henkilöä. Yhdistyksen toiminnan tavoitteena on luoda ja vahvistaa väkivallan vastaista asenneilmapiiriä, ehkäistä ja lieventää lähisuhteissa ja yhteisöissä ilmenevää väkivaltaa. Yhdistys tarjoaa erilaisissa väkivaltaisissa suhteissa eläville tukea ongelmakierteen katkaisuun ja kehittää sukupuolten tasa-arvoa lisääviä palvelumuotoja. Yhdistyksen päätoiminta on keskittynyt väkivaltatyötä koskevan osaamiskeskuksen palvelujen kehittämiseen ja tuottamiseen. Palveluina yhdistys tarjoaa neuvontaa, ohjausta sekä terapeutista apua yksilöille, perheille ja ryhmille sekä koulutusta ja työnohjausta sosiaali- ja terveydenhuoltoon ja kasvatus- ja opetustoimeen. (Viola – väkivallasta vapaaksi ry 2011.)

3 NAISIIN KOHDISTUVA VÄKIVALTA

Vuonna 1996 WHO:n työryhmä määritteli väkivallan sellaiseksi tarkoitukselliseksi, itseen tai toiseen ihmiseen, ryhmään tai yhteisöön kohdistuvaksi fyysisen voiman tai vallan käyttöksi, joka joko aiheuttaa tai on vaarassa aiheuttaa vammoja, kuoleman, psykologista vahinkoa, kehityksen häiriintymistä tai riistoa. Väkivalta voidaan määritellä myös toisen ihmisen tahdon, tarpeiden ja toiveiden hallitsemiseksi käyttämällä sanallisia tai sanattomia tekoja tai molempia tavoilla, jotka loukkaavat ihmisen fyysistä, psyykkistä ja/tai sosiaalista itsemääräämisoikeutta. Väkivallan tarkoitus on vahingoittaa yksilöä, ympäristöä tai omaisuutta. Väkivaltaa on se, minkä kohde kokee vahingolliseksi ja/tai loukkaavaksi. (Flink 2006, 17–18.)

Naisiin kohdistuva väkivalta on kenties tunnetuin ihmisoikeusrikkomuksista maailmassa. Naisiin kohdistuvaan väkivaltaan luokitellaan mm. raiskaus, murha, insesti, henkinen väkivalta, pakottaminen prostituutioon, naiskauppa, seksuaalinen häirintä, sukuelinten silpominen, myötäjäisiin liittyvät murhat ja pakkosterilisaatio. (Heise ym. 1993, 171.) Naisiin kohdistuva väkivalta on varsin yleistä ja tiedostettua kaikkialla maailmassa. Sen lähtökohtana pidetään yleisesti naisen alisteista asemaa suhteessa mieheen. (Kjällman 2004, 49.) Miesten hallitsevuus ja ylivalta on kautta historian estänyt pääosassa yhteiskunnista naisten tasavertaisuuden toteutumista niin yhteiskunnallisessa toiminnassa kuin perhe-elämässäkin. Naisiin kohdistuva väkivalta juontuu kulttuurisista malleista ja perinteisistä käytännöistä, jotka pitävät naisia alisteisessa asemassa perheissä, työpaikoilla, yhteisöissä ja yhteiskunnissa. Sosiaalisissa, epävirallisissa käyttäytymissäännöissä naisiin kohdistuvan väkivallan käsite on myyttinen. Sen oikeutus hyväksytään yleensä vaikenemalla asiasta. (Lehtonen & Perttu 1999, 11.)

Väkivalta ei luonnollisesti ole ainoastaan naisiin kohdistuva ilmiö. Miesten välinen väkivalta on yhteiskunnissa hyvin yleistä ja naisiin kohdistuvaa väkivaltaa näkyvämmin läsnä monella tavalla: valtakuntien välisissä ja valtioiden sisäisissä konflikteissa, julkisilla paikoilla, kuten kaduilla, kapakoissa ja urheiluareenoilla. Myös perheissä ja lähisuhteissa miehet ja pojat voivat olla väkivallan kohteena. Kuitenkin perheessä ja lähisuhteissa tapahtuvan väkivallan kohteena on noin 90 prosentissa tapauksista nainen. (Lehtonen & Perttu 1999, 11.)

Suomessa väkivallan seurauksena kuolleista henkilöistä noin kolmannes on naisia. Väestömäärään suhteutettuna se on enemmän kuin muissa läntisen Euroopan maissa. Suuri osa naisiin kohdistuvista henkirikoksista tapahtuu parisuhteessa, usein erotilanteiden yhteydessä, mustasukkaisuuden tai muun syyn aiheuttaman riidan päätteeksi. Vuosittain noin 20–30 naista kuolee lähisuhdeväkivallan seurauksena, ja useat tuhat saavat vammoja. Kotitalouksista soitetaan hälytyskeskuksiin noin 50000 hätäpuhelia vuosittain. Poliisin arvioiden mukaan lähes kolmanneksessa on kyse perheväkivaltatilanteesta. Tapauksia kirjataan kuitenkin vain murto-osa tästä. Vuonna 2000 vain joka kolmannes poliisin tietoon tullut väkivaltatapaus koski perheväkivaltaa. (Amnesty International 2004, 45.)

Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen tekemä kansallinen kyselytutkimus osoitti, että 40 prosenttia suomalaisista naisista on jossain elämänsä vaiheessa joutunut väkivallan kohteeksi. Naisista 52 prosenttia on joutunut sukupuolisen ahdistelun tai häirinnän kohteeksi 15 vuotta täytettyään, 21 prosenttia on kokenut väkivaltaa alle 15-vuotiaana. Väkivaltaisessa parisuhteessa elää noin 20 prosenttia naisista ja arviolta 90 000 naista kokee vuosittain fyysistä väkivaltaa kumppaninsa taholta. Joka neljännellä näistä puolison tekemä väkivalta on alkanut yli kymmenen vuotta sitten ja jatkuu yhä. (Lehtonen ym. 2007, 5.)

4 VÄKIVALLAN ERI MUODOT

Väkivallan eri muotojen tunnistaminen on tärkeää niiden seurausten ymmärtämiseksi ja väkivaltaa kokevan auttamiseksi (Kaitue ym. 2007, 12–13). Ensimmäistä fyysistä pahoinpitelyä on useimmiten edeltänyt **henkinen väkivalta**, joka murentaa uhrin itsetuntoa. Henkistä väkivaltaa ja kontrollointia on kutsuttu myös näkymättömäksi väkivallaksi. Se alkaa usein huomaamattomasti pienin askelin ja kohteeksi joutuvan on vaikea tunnistaa, missä kulkee normaalin ja epänormaalin raja. (Kaitue ym. 2007, 15.) Henkinen väkivalta on hyvin monimuotoinen alue. Se tarkoittaa mm. halventamista, mitätöintiä ja kaikenlaista henkistä peliä, jolla pyritään toisen alentamiseen. Sitä ovat myös nimittelyt, syyttelyt, uhkailut ja pelottelut. Tämä voi tapahtua joko sanoin, teoin, ilmein tai elein. Fyysisen ja henkisen väkivallan yhdistelmiä on lukuisia, kuten esimerkiksi eristäminen, vahtiminen ja telkeäminen kotiin tai jonnekin ulos. (Huhtalo ym. 2003, 11.) Eristäminen kodin ulkopuolisesta maailmasta on tehokas tapa ylläpitää tekijän valta-asemaa; mitä vähemmän toisella on ympärillään tukijoita, sitä helpompi häntä on kontrolloida ja hallita (Kaitue ym. 2007, 15). Uhkaamisen lisäksi voi esiintyä omaisuuden ja esineiden tuhoamista, aseiden näyttämistä, uhkaavia liikkeitä, holtitonta ja uhkarohkeaa autolla ajamista, uhrin vaatteiden ja henkilökohtaisten tavaroiden tuhoamista tai uhrin lemmikkieläinten julmaa kohtelua, kiduttamista ja tappamista (Perttu 1999, 13).

Fyysinen väkivalta pitää sisällään kaikki ruumiillista koskemattomuutta koskevat teot: läpsiminen, töniminen, potkiminen, lyöminen, kuristaminen, uhrin riepottelu, ruumiinjäsenten vääntely, kaikenlaisilla esineillä lyöminen tai heittäminen. Tilanteeseen saattaa liittyä myös erilaisten aseiden käyttö, kuten puukko, ruuvimeisseli, vyö tai

käsiase. Fyysisen väkivallan yksi vaarallinen muoto on kemiallinen väkivalta, joka voi olla myrkyttämistä erilaisilla aineilla, kuten lääkkeillä, liuottimilla tai liimoilla. (Huhtalo ym. 2003, 10–11.) Fyysinen väkivalta on vallankäyttöä sen raaimmassa muodossaan. Se ei useinkaan ole kontrolloimatonta raivoa, vaan tutkimuksissa on havaittu, että osa läheisiään pahoinpitelevistä pystyy myös hallitsemaan väkivaltaisuuttaan. He kohdistavat sen vain puolisoonsa tai lapsiin, ja käyttäytyvät väkivaltaisesti vain kodin seinien sisäpuolella. Lisäksi lyönnit kohdistetaan useisiin eri ruumiinosiin, joissa ulkopuolinen ei voi havaita niistä syntyneitä vammoja, esimerkiksi käsiin, vatsaan tai selkään. (Kaitue ym. 2007, 12.)

Seksuaalista väkivaltaa on kaikki tahdonvastainen seksuaalinen kohtelu millä tahansa keinoin. Se voi olla vastentahtoista koskettelua, hivelyä, seksiin pakottamista tai se voi olla raiskaus. Väkivaltaa on myös seksillä kiristäminen, siihen painostaminen, seksillä syyllistäminen, uhkailu tai seksillä kaupankäynti. Seksuaalista alistamista on myös seksiin liittyvän informaation pakkotarjoaminen alaikäiselle lapselle. Tämä on muun muassa pakottaminen seuraamaan aikuisten keskinäistä seksiä ja pornoa sisältäviä elokuvia. (Huhtalo ym. 2003, 11.) Tekojen tunnistaminen väkivallaksi ja rajan vetäminen sen välille, mikä on normaalia seksuaalista kanssakäymistä ja mikä pakotettua, voi kuitenkin olla väkivallan kohteeksi joutuvalle vaikeaa. Naiset eivät useinkaan määrittele kokemaansa seksuaalista väkivaltaa raiskaukseksi, vaikka tiedostaisivatkin, etteivät ole ryhtyneet seksuaaliseen kanssakäymiseen vapaaehtoisesti. (Kaitue ym. 2007, 14.) Seksuaalisuuteen liittyvä kontrollointi on toistuva aihe väkivaltaa kokeneiden naisten kertomuksissa. Yksi yleisimmistä kuvauksista käsittelee huoraksi nimittelyä ja huoruussyytöksiä, joilla miehet puolustavat väkivallan käyttöään. Väkivalta ja kontrollointi liittyvät seksuaalisuuteen esimerkiksi siten, että mies epäilee naisen harrastaneen seksiä muiden miesten kanssa tai haluaa estää tällaisen mahdollisuudet rajaamalla naisen elämää. (Keskinen 2005, 67.)

Taloudellinen väkivalta on usein raha-asioilla kiristämistä, taloudellista hyväksikäyttöä, toisen raha-asoiden kontrollointia, salailua ja kaikkea siihen liittyvää uhkailua tai pelottelua. Taloudellista väkivaltaa on myös rahan tai muiden etuuksien käyttö väkivaltilanteiden salaamiseksi. Tämä voi näyttää hyvittelyltä ja anteeksipyyntöltä. (Huhtalo ym. 2003, 11.) Toisen työssäkäynnin kieltäminen tai vaikeuttaminen, pitämällä toinen viikkorahan varassa tai vaatimukset kaikkien menojen selvittämisestä ovat myös taloudellista alistamista (Kaitue ym. 2007, 15). **Hengellistä väkivaltaa** on

toisen uskonnon vähättely tai halventaminen. Se voi ilmetä painostamisena, pakottamisena, kiristämisenä, taloudellisena hyväksikäyttönä, uhkailuna tai syyllistämisenä. Hengellistä väkivaltaa on myös väkivallan oikeutuksien todistelu uskonnollisin tai aatteellisin perusteluin. Tällä väkivallan muodolla on erittäin voimakas vaikutus lasten maailmankuvan ja oikeudentajun kehittymiseen. (Huhtalo ym. 2003, 11.)

Väkivalta voi olla myös omaisuuteen, pääasiassa esineisiin kohdistuvaa, jolloin sillä on fyysisen väkivallan kaltainen pelottava ja ahdistava vaikutus. **Piilevään väkivaltaan** kuuluu uhan ilmapiirin olemassaolo, joka aiheuttaa puoliossa pelkoa ja muuttaa käyttäytymistä. (Hautamäki 1997, 21.) Piilevä eli latentti väkivalta on tietoisuutta siitä, että väkivalta voi puhjeta milloin tahansa. Latenttina väkivalta on perheessä läsnä, vaikka väkivallantekoja tapahtuisi hyvinkin harvoin. Väkivallan mahdollisuuden vuoksi uhri yrittää muokata omaa käyttäytymistään väkivaltaa ehkäiseväksi. (Lehtonen & Perttu 1999, 44.) Kurinalaistavana valtana voidaan pitää sitä, että monet väkivallan kohteeksi joutuneet naiset oppivat vähitellen itse varomaan tekemisiään ja tarkkailemaan omaa käytöstään yrittäessään välttää miestensä lyöntejä. Tämän kurinalaisuuden ylläpitämiseksi miehen ei tarvitse edes kovin usein käyttää väkivaltaa, koska pelkkä muisto tai uhkaus siitä riittää saamaan naisen kuuliaiseksi ja myöntyväiseksi. (Keskinen 2005, 49–50.)

Hoidon ja huolenpidon laiminlyönti on väkivallan muoto, joka kohdistuu toisten avusta riippuvaisiin henkilöihin, kuten lapsiin, vammaisiin ja ikääntyneisiin. Se on perustarpeisiin kohdistuvaa hoidon vähäisyyttä, hoitamatta jättämistä tai epätarkoituksenmukaista hoitamista. Hoidon ja huolenpidon laiminlyönti voi olla fyysistä ja emotionaalista. **Syrjintä** on ihmisoikeuksien loukkaamista, joka voi perustua esimerkiksi maailmankatsomukseen, uskontoon, rotuun, sukupuoleen, sukupuoliseen suuntautuneisuuteen, taloudelliseen asemaan, ikään tai muuhun ominaisuuteen. Pertun haastattelututkimuksen mukaan (1998) ikääntyneet itse kokevat heihin kohdistuneen syrjinnän väkivaltana. (Lehtonen & Perttu 1999, 44–45.)

5 PARISUHDEVÄKIVALTA

Hearn (1998, 16) esittää neljä parisuhdeväkivallan määrittelyn ja tunnistamisen kannalta keskeistä elementtiä:

- Väkivalta on tai se sisältää väkivallan tekijän fyysistä tai muuta voimankäyttöä.
- Väkivallan tarkoituksena on vahingon tuottaminen.
- Väkivaltaa on myös se, minkä väkivallan kohteena oleva kokee vahingolliseksi ja/ tai loukkaavaksi.
- Väkivallaksi voidaan määritellä teot, toiminnot tai tapahtumat, jotka joku kolmas taho, kuten oikeusviranomainen, on tunnistanut väkivallaksi. (Ojuri 2006, 17.)

Naisten parisuhteessaan kokema väkivalta on yleisin parisuhdeväkivallan muoto. Parisuhdeväkivallassa on kysymys puolisoitten tai kumppaneiden välisestä väkivallasta. Parisuhdeväkivallan kohteena on useimmiten nainen, vaikka mieskin voi joutua parisuhteessa väkivallan kohteeksi. (Ojuri 2006, 16–17.) Naisiin kohdistuva väkivalta poikkeaa olennaisesti miesten kohtaamasta väkivallasta. Miehet kohtaavat väkivaltaa useimmiten julkisilla paikoilla, kuten kaduilla ja puistoissa. Naisille todennäköisin paikka joutua pahoinpidellyksi on oma koti. Naisten kohtaamalle väkivallalle on tyypillistä tekojen monimuotoisuus ja niiden jatkuvuus. Ennen ensimmäistä fyysistä tekoa – läimäytystä, tönäisyä tai nyrkin iskua – nainen on saattanut joutua henkisen tai taloudellisen vallankäytön kohteeksi. Nimittely, solvaaminen ja syytely, toisen vapauden rajoittaminen tai seksuaalinen painostus ovat merkkejä vääristyneestä vallankäytöstä. Näkymätöntä hallintaa ja kontrollointia ei useinkaan osata yhdistää väkivaltaan eikä ymmärretä vaaratekijäksi. (Amnesty international 2004, 43.)

Leo Nyqvist (2001, 15) toteaa, että väkivallan käytöllä pyritään toista määrätietoisesti vahingoittamaan, rajoittamaan, passivoimaan, manipuloimaan tai tekemään hänet vaarattomaksi. Väkivallan harjoittajan päämääränä tai motiivina voi olla piinata tai alistaa kohdettaan. Tavoitteena voi olla myös tuottaa kipua ja muita epämiellyttäviä tunteita. Väkiä voi lisäksi toimia keinona taivutella tai pakottaa yksilö tekoihin, jotka ovat vastoin hänen tahtoaan, toiveitaan tai moraalikäsityksiään. Kivisaaren (2007, 11) mukaan väkivallan tekijän tarkoituksena on lisäksi kontrolloida toisen ihmisen ajatuksia, tunteita ja käyttäytymistä.

Väkiäisessä parisuhteessa naisen elintila supistuu äärimmilleen. Hänen fyysinen liikkumatilansa rajoittuu ”hellan ja nyrkin” väliin. Väkiä kokeneet naiset ovat kertoneet siitä, miten he vähitellen ovat luopuneet yhteyksistään sukulaisiin, ystävä-

riin ja naapureihin. Työpaikalta on palattava minuutilleen, jos mieli välttyä väkivallalta. Väkivaltaisessa perheessä fyysisesti vahvemman todellisuus muuttuu vallitsevaksi todellisuudeksi. Väkivallalla on taipumus normalisoitua ja tehdä itsensä oikeutetuksi. Nainen voi alkaa ottaa syyllisyyttä väkivallasta ja ajatella itse aiheuttaneensa iskut. (Lehtonen & Perttu 1999, 20.)

Ojuri (2004, 133) teoksessa Lundgrenin (1991) mukaan väkivaltaisessa parisuhteessa väkivalta ja lämpö vuorottelevat, ja tämä yhdistelmä sitoo tehokkaasti naisen kumppaniinsa. Sidos on naiselle hämmentävä hänen hakiessaan ratkaisua ristiriitaan riippuvuuden ja siitä vapautumisen välillä. Näyttäisi siltä, että siinä vaiheessa, kun nainen ei vielä tietoisesti ole hakeutumassa eroon väkivaltaisesta suhteesta, omaa selviytymistä keskeisimpänä asioina naisen ajatuksissa ja toiminnoissa ovat parisuhteen selviytyminen ja perhe-elämän jatkuminen. (Ojuri 2004, 133–134.)

5.1 Väkivallan vaikutukset naiseen

Väkivallan vaikutukset riippuvat sen kestosta ja muodoista sekä siitä, onko väkivalta molemminpuolista vai yksisuuntaista. Pitkään jatkuvana ja usein toistuvana parisuhdeväkivalta traumatisoi kaikkia perheenjäseniä. Monien paniikkihäiriöiden takana on perheväkivaltaa. Kaikki väkivallan muodot aiheuttavat kohteelleen henkisiä vammoja, joskin usein väkivallan uhri hakee häpeän ja syyllisyyden vuoksi apua vetoamalla muihin syihin ja oireisiin. (Flink 2006, 24–25.) Väkivalta järkyttää koettuja persoonallisuuden rajoja ja on uhka yksilön turvallisuuden tunteelle. Jokaisella ihmisellä on tarve luottaa ympäröivään maailmaan ja kokea sekä fyysistä että henkistä turvallisuutta. Väkivalta on uhka yksilön riippumattomuuden tunteelle. Uhri kokee, että hänen mahdollisuutensa tehdä omaa itseä koskevia päätöksiä rajoittuu. Tätä kokemusta vahvistaa väkivallan tekijän usein yhä enemmän kontrollia ja valtaa käyttävä toiminta. Vähitellen uhri kadottaa tunteen omista tarpeistaan ja omasta tahdostaan. (Lehtonen & Perttu 1999, 51.)

Väkivalta murentaa itsetunnon ja aiheuttaa uhrissa syyllisyyttä, häpeää ja arvottomuuden tunnetta. Väkivalta aiheuttaa myös irrallisuuden ja mihinkään kuulumattomuuden tunteita. Nämä voivat johtaa uhrin kokemukseen leimaantumisesta eli stigmatisoitumisesta, jolloin uhri kokee olevansa ikään kuin häpeän, arvottomuuden ja syntipukin polttomerkillä merkitty. Väkivalta voidaan kokea myös ansaittuna: koska olen tällai-

nen, ansaitseen tämän kohtelun. Seurauksena voi olla uhrin minäkuvan, identiteetin, menetys ja sen korvaantuminen väkivallan tekijän tarjoamalla minäkuvalla. Koko elämä pyörii väkivallantekijän ympärillä: uhri tarkkailee, valmistautuu ja uskoo, että hän voi käyttäytymisellään vaikuttaa väkivallan ilmenemiseen. Ennen pitkää hän kuitenkin havaitsee, ettei kykene siihen ja hänet valtaa toivottomuus, avuttomuuden ja passiivisuuden tunteet ja usko, ettei kukaan voi auttaa häntä. (Lehtonen & Perttu 1999, 52.)

Parisuhdeväkivallalla on pitkäaikaisia haitallisia terveysvaikutuksia uhrille, vaikka väkivalta on päättynyt. Nämä vaikutukset voivat ilmentyä huonona terveydentilana ja elämänlaatuna sekä lisääntyneenä terveydenhuoltopalvelujen käyttönä. (Campbell 2002, 1331.) Henkisen, fyysisen ja/tai seksuaalisen väkivaltaisen räjähdysten jälkeen väkivallan kohteeksi joutunut on äärimmäisen haavoittuvainen, epätoivoinen, pelokas ja nöyryytetty. Myöhemmin väkivallan tekijä saattaa kieltää koko tapahtuman, väittää esimerkiksi ettei mitään väkivaltaa ole tapahtunutkaan – uhri vain on niin sairas, ettei erota todellisuutta ja sairaita kuvitelmia. Väkivallan tekijä voi myös puolustella ja oikeuttaa tekonsa syyttämällä kumppaniaan: ”jos vain sinä et olisi...” (Lehtonen & Perttu 1999, 54.)

Väkivaltaisessa suhteessa elävä elää jatkuvassa stressitilanteessa. Pitkäkestoinen stressi voi johtaa syviin henkisiin vammoihin, joista eheytyminen vie pitkään. Uhrin oireilu saattaa vaikuttaa mielenterveyshäiriön oireilta. Tämä voi johtaa uhrin väärinymmärtämiseen ja jopa kaksoisuhriutumiseen. Kaksoisuhriutumisella tarkoitetaan tilannetta, jossa esimerkiksi ammattiauttajat tekevät uhrista toisen kerran uhrin syyllistämällä hänet väkivallasta ja käsittelemällä ainoastaan hänen ”oireitaan”. Traumaattinen stressi ilmenee ahdistuksena, levottomuutena, keskittymisvaikeuksina, pelkoina, vihana, vihamielisyytenä, hermostuneisuutena, syyllisyytenä, epätoivona ja vaikeana masennuksena. Uhrilla saattaa ilmetä myös syömishäiriöitä, seksuaalisia ongelmia, unettomuutta tai painajaisia. Uhreilla saattaa olla päihderiippuvuutta, itsemurha-ajatuksia ja he saattavat yrittää itsemurhaa. Heillä voi ilmetä somaattisia vaivoja ja sairauksia, kuten vatsavaivoja, kipuja, pahoinvointia, rytmihäiriöitä ja infarkteja. (Perttu 1999, 31.) Fyysisen väkivallan seuraukset voivat näkyä erilaisina vammoina monin eri tavoin. Vaikka fyysiset vammat ovat näkyviä, voi olla vaikeaa päätellä niiden olevan pahoinpitelyn seurausta. Asiakas ei aina ensimmäiseksi kerro tulleen pahoinpidellyksi. (Sosiaali- ja terveysministeriö 1998, 8.)

5.2 Väkivallan vaikutus lapseen

YK:n vuonna 2006 julkaiseman tutkimuksen mukaan 61 000 lasta näkee tai kokee perheessään väkivaltaa. Luvut ovat Euroopan korkeimpia. Poliisin tietoon tulee noin 2000 lasten pahoinpitelyä vuodessa. (Lehtonen ym. 2007, 5.) Kodissa tapahtuva aikuisten välinen väkivalta on aina ongelma myös lapsille. Ratkaisevaa ei ole se, kehen väkivalta kodissa kohdistuu. Väkivallan läheisyys kotona tuottaa aina harmia. Myös lapset tarvitsevat apua ja tukea. (Huhtalo ym. 2003, 56.) Perheväkivalta yleensä jatkuu, lisääntyy ja muuttuu vaarallisemmaksi, jos perhe ei saa apua tai perhesuhteissa ei tapahdu muutoksia. Perheväkivallan vakavuutta rikoksena ja sen aiheuttaman trauman syvyyttä lapselle lisää se, että tekijä on oma perheen jäsen, jonka tulisi suojella ja rakastaa lasta. (Kjällman 2004, 69.)

Tilanne, joka järkyttää lasta, saa hänet reagoimaan voimakkaasti ja muuttaa hänen turvallisuuden kokemustaan. Tätä määritellään yleensä traumatisoivaksi tapahtumaksi. Rikoksen todistaminen tai sen kohteeksi joutuminen täyttää yleensä tällaisen tapahtuman kriteerit: lapsi on järkyttynyt, reagoi voimakkaasti ja kokee turvattomuutta. Eriytisesti kärsii lapsen turvallisuuden kokemus. Vaikka rikos tapahtuisi vain kerran, ei maailma ole enää lapselle se sama paikka, mitä se oli ennen rikosta. Turvallisuuden tunteen palauttaminen voi viedä vuosia. (Kjällman 2004, 65.)

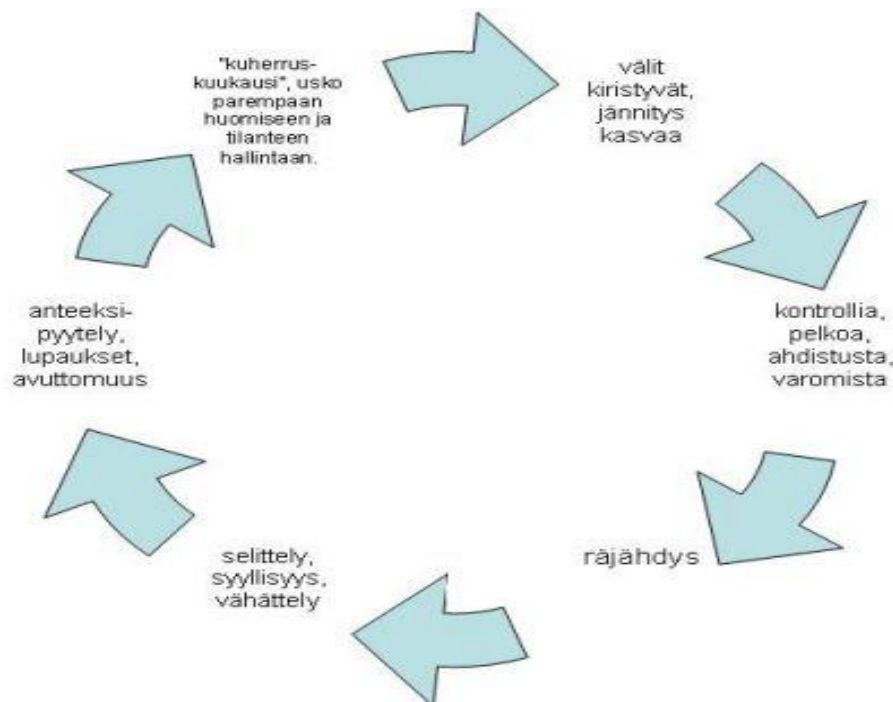
Lasten kokemus väkivallasta on laaja: väkivallan suoran näkemisen lisäksi lapset kuulevat pahoinpitelyn ääniä, äidin itkua, isän huutoa sekä vaistoavat kireän ja jännittyneen ilmapiirin kodissa. He näkevät ruhjeita äidissään. He saattavat joutua henkisen väkivallan välikappaleiksi ja joutuvat äidin mukana sopeuttamaan käyttäytymistään ja reaktioitaan väkivallan pelossa. Väkivalta on suuri uhka lapsen terveydelle ja hyvinvoinnille. Kodissaan väkivaltaa näkeväälle lapselle käy samoin kuin väkivallan kohteena olevalle naiselle: omat tarpeet peittyvät ja lopulta häviävät väkivallantekijän tarpeiden, toiveiden, odotusten ja vaatimusten täyttäessä tilan. Lyhytaikaiset vaikutukset lapsilla näkyvät käyttäytymishäiriöinä, kuten mukautumisena, ylikiltteytenä, masennuksena, lisääntyneinä aggressioina, pelkona ja ahdistuneisuutena. Väkivaltainen ilmapiiri estää lasta kasvamasta henkisesti tasapainoiseksi ihmiseksi. Lapsen psyykkinen ja fyysinen kehitys häiriintyy. Lapsi voi mallioppimisen kautta omaksua itse väki-

valtaisen käyttäytymistavan. Hän voi luulla, että väkivalta kuuluu elämään ja että se on luonnollinen tapa ratkaista asioita. (Lehtonen & Perttu 1999, 100–101.)

Eri-ikäisillä on erilaiset kognitiiviset ja emotionaaliset voimavarat väkivaltilanteista selviytymiseen. Kaikenikäiset lapset kuitenkin tarvitsevat tilaisuuden purkaa ja jäsentää traumaattisia kokemuksiaan. Jo sen jäsentäminen ja ymmärtäminen, mitä on tapahtunut, on tärkeää. Lapsen syyllisyyden kokemusten purkaminen on myös tärkeää, sillä lapset voivat kuvitella aiheuttaneensa väkivallan. Lapselle on tärkeää korostaa sitä, että aikuisetkin voivat tehdä vääriä asioita eikä aikuisten tekemä väkivalta ole koskaan lapsen syy. (Perttu & Rautava 2002, 76.)

5.3 Väkivallan kierre

Pari- ja lähisuhdeväkivallassa tilanteet noudattavat hyvin usein lähes kaavamaista mallia: suhteessa vuorottelevat lämmön, rakkauden ja rauhan ajat väkivaltaisten jaksosten kanssa. Mikä tahansa voi laukaista pahoinpitelyn – siivoamaton koti, tottelemattomat lapset tai myöhässä oleva ruoka. Väkivaltaisuuden toistuminen voi vaihdella viikoista vuosiin. Tapaus saattaa jäädä myös yksittäiseksi, mutta aina se kuitenkin jättää pelon ja epävarmuuden tunteen. Väkivaltaan puuttuminen on ainoa keino käyttäytymisen muuttamiseksi ja väkivallan kierteen ennaltaehkäisemiseksi. (Amnesty International 2004, 44–45.)

Kuvio 1. Walkerin (1989) kuvaus väkivallan syklistä. (Nettiturvakoti 2011.)

Ensimmäisessä vaiheessa esiintyy erimielisyyttä, välit kiristyvät ja riidellään. Puoliso on kohdistuvat odotukset ovat jääneet toteutumatta ja tyytymättömyys luo riitaa. Riitelyyn voi liittyä myös tönimistä, uhoamista, nöyryyttämistä ja tavaroiden rikkomista. Erimielisyys jää usein käsittelemättä ja jännitys kasvaa. Jännityksen kasvua seuraa väkivaltainen pahoinpitely. Tavallisesti jokin toisarvoinen asia laukaisee pahoinpitelyn. Pahoinpitelyn jälkeen seuraa rauhallinen vaihe, jonka aikana pahoinpitelijä ilmaisee katumusta, pyytää anteeksi ja hyvittää tekoaan. Pahoinpitelijän ahdistus ja häpeä kannustavat häntä lupauksiin väkivallattomasta elämästä: "Tämä ei koskaan enää toistu!" Anteeksipyyttämistä seuraa anteeksianto. Kumpikin puoliso haluaa elämän jatkuvan rauhallisena. Jonkin aikaa menee yleensä hyvin, mutta hoitamattomana väkivallalla on tapana uusiutua. Vähitellen väkivalta voi muuttua yhä kovemaksi ja väkivaltakierre pyöriä yhä kiivaammin. (Nettiturvakoti 2011.) Syklin kiihtyessä rauhallisia aikoja ei ehkä enää ole. (Perttu 1999, 29–30). Väkivallasta saattaa tulla perheelle luonnoton vääristyneen todellisuuden tila, jonka piirteitä ovat väkivallan vähättely ja väkivallan oikeutettuna pitäminen. Anteeksipyyttämisen vaiheessa molemmat puolisot haluavat muutosta ja uskovat siihen. Se on hyvä tilaisuus hakea apua molemmille osapuolille yhdessä ja erikseen - tilanteesta ja tarpeista riippuen. (Nettiturvakoti 2011.)

5.4 Väkivallan päättyminen

Väkivallasta voi selviytyä kahdella tavalla. On mahdollista, että väkivalta päättyy ja parisuhde voi jatkua ilman väkivaltaa ja sen uhkaa. Mikäli väkivalta jatkuu, naisen selviytymiskeinoksi jää suhteesta irtautuminen. Tällöin selviytymisprosessin painopiste siirtyy naiseen parisuhteen sijasta. Nainen havahtuu muutoksen välttämättömyyteen yleensä silloin, kun väkivalta pahenee, usko miehen muuttumiseen häviää tai nainen alkaa ymmärtää väkivallan vaikutuksen lapsiin. Lapsella voikin olla merkittävä rooli äitinsä selviytymisprosessissa. Hän voi herättää äidissä halun muutokseen ja tukea sitä. Lapsella on suuri merkitys äitinsä selviytymisen kannalta myös siinä, että lapsi pitää äidin elämässä kiinni, merkityksellistää sitä ja auttaa jaksamaan niin väkivaltaisen suhteen aikana kuin mahdollisesti sen päätyttyä. (Ojuri 2006, 26.)

Väkivallan kehästä ulospääsy edellyttää jonkinlaista etääntymistä. Se voi tarkoittaa kotoa pois lähtemistä, turvakotiin menemistä, eroa tai itsensä tunnetasolla etäännyttä-

mistä. Asioita aletaan tehdä eri tavalla kuin ennen, ei esimerkiksi toimita miehen puolesta tai kumpikin saa luvan elää myös omaa elämää, tavata ystäviään, harrastaa ym. Muutosprosessiin kuuluu ristiriitaisia tunteita ja ajatuksia suhteessa kumppaniin ja tulevaisuuteen. Tunnustaminen merkitsee oman elämän rehellistä tarkastelua. Ihminen lakkaa salailemasta, peittelemästä tai muuntamasta totuutta ja myöntää elämänsä tosiasiat: ”Tällaista minun elämäni on ollut.” Nainen kykenee tiedostamaan omia pulmiaan, omia käsittelemättömiä tai keskeneräisiä asioitaan. Suhde on jollakin salatulla tavalla palvellut häntä tai hän on tarvinnut tällaista suhdetta tai ei olisi ollut valmis solmimaan tasavertaista, molemminpuoliseen kunnioitukseen ja arvostukseen perustuvaa rakkaussuhdetta. Suhteen päättyessä eroon on edessä surua ja luopumista. Suhteeseen on liittynyt positiivisia asioita ja toisesta ihmisestä välittämistä. Voi jäädä kaipaamaan myös sitä, mitä olisi odottanut toiselta, mutta ei ole saanut. (Koskelainen 2001, 55–56.) Väkivaltaisesta parisuhteesta irtautuminen on naisen elämässä mahdollisuuksia avaava käännekohta, kokemuksia tai tilanteita, jotka saavat naisen tajuaamaan, että elämä ei voi enää jatkua entisellään, vaan muutoksen on tapahduttava. Naisen selviytymisprosessi käynnistyy muutostarpeeseen havahtumisen myötä. (Ojuri 2004, 151.)

5.5 Väkivaltaisesta parisuhteesta irrottautuminen

Ulkopuolisten on usein vaikea ymmärtää, miksi nainen ei vain lähde ja jätä väkivaltaisesti käyttäytyvää miestänsä. On kuitenkin olemassa lukuisia psyykkisiä, sosiaalisia ja taloudellisia tekijöitä, jotka estävät naisen irrottautumista. Näitä ovat esim. väkivallan näkymättömyys, uudelleen uhriutuminen, väkivallan sykli sekä yhteiskunnalliset tekijät ja väkivallan sisältämän vallan ja kontrollin vaikutukset naiseen. (Perttu & Rautava 2002, 84.) Väkivallan tekijän käyttäytymisellä on ensisijainen väkivallan kierrettä ylläpitävä vaikutus. Irrottautumisen vaikeutta ei voi siten selittää ainoastaan uhrista käsin. Lisäksi irrottautumiseen vaikuttavat väkivallan uhrin ja tekijän lähiympäristössä ja laajemminkin yhteiskunnassa olevat asenteet ja seikat. (Lehtonen & Perttu 1999, 51.)

Uhri tekee itse valinnan ja tarvitsee päätöksentekoonsa aikaa. Perheväkivallasta selviytymisen prosessi on pitkä ja etenee hyvin hitaasti. Prosessiin kuuluu naisen voimakas ambivalenssi eroamisen ja väkivallasta huolimatta parisuhteeseen jäämisen välillä. (Korkeela-Leppälä 2001, 27.) Ensimmäisen väkivaltakokemuksen jälkeen voi kulua

pitkä aika, ennen kuin nainen havahtuu muutoksen tarpeeseen, mahdollisesti hakee apua ja selviytyy väkivallasta. Tämä voi viedä vuosia ja turhauttaa niitä, jotka yrittävät auttaa naista. Väkivalta on vain yksi osa väkivaltaista parisuhdetta ja elämää siinä. Monet naisista haluavat viimeiseen saakka pitää kiinni parisuhteestaan. Tällöin kiintymyksen, rakkauden ja väkivallan toisiinsa kietoutumisesta muodostuu se todellisuus, jossa naiset toimivat. Usein naiset palaavat menneisyyden hyviin muistoihin ja uskovat parempaan huomiseen. Naiset myös pyrkivät selittämään ja ymmärtämään miehen käytöstä. Pontta selityksille voidaan hakea esimerkiksi miehen huonoista lapsuudenkokemuksista, stressistä tai edellisen puolison uskottomuudesta. (Ojuri 2006, 19–20.)

Väkivallasta irrottautumiseen liittyy runsaasti myös erilaisia muita tunnetason ja käytännön seikkoja. Usein uhri ei uskalla aloittaa irrottautumisprosessia pelätessään väkivallan lisääntymistä ja hengenvaaraa. Tämä pelko on usein aiheellinen, sillä irrottautumisvaihe on naiselle vaarallisinta aikaa suhteessa. Siinä usein nainen (ja lapset) menettävät henkensä. Erityisesti pitkään jatkuneen väkivallan seurauksena nainen saattaa olla henkisesti täysin uupunut ja liian väsynyt taistelemaan omiensa ja lastensa oikeuksien puolesta. Naiset ovat yleensä hyvin sitoutuneita perheeseensä ja suhteeseen ja toivovat väkivallan, ei suhteen, loppumista. He tuntevat rakastavansa kumppaniaan, sillä usein suhteessa on myös hyviä aikoja. Tämä pitää joskus yllä epärealistista toivoa miehen muuttumisesta. Yksinäisyys ja huoli yksin selviytymisestä lasten kanssa, sosiaaliset ja taloudelliset muutokset omassa ja lasten elämässä tai isän menettämisen vaikutus lapsiin toimivat myös esteinä irrottautumiselle. (Lehtonen & Perttu 1999, 56–58.)

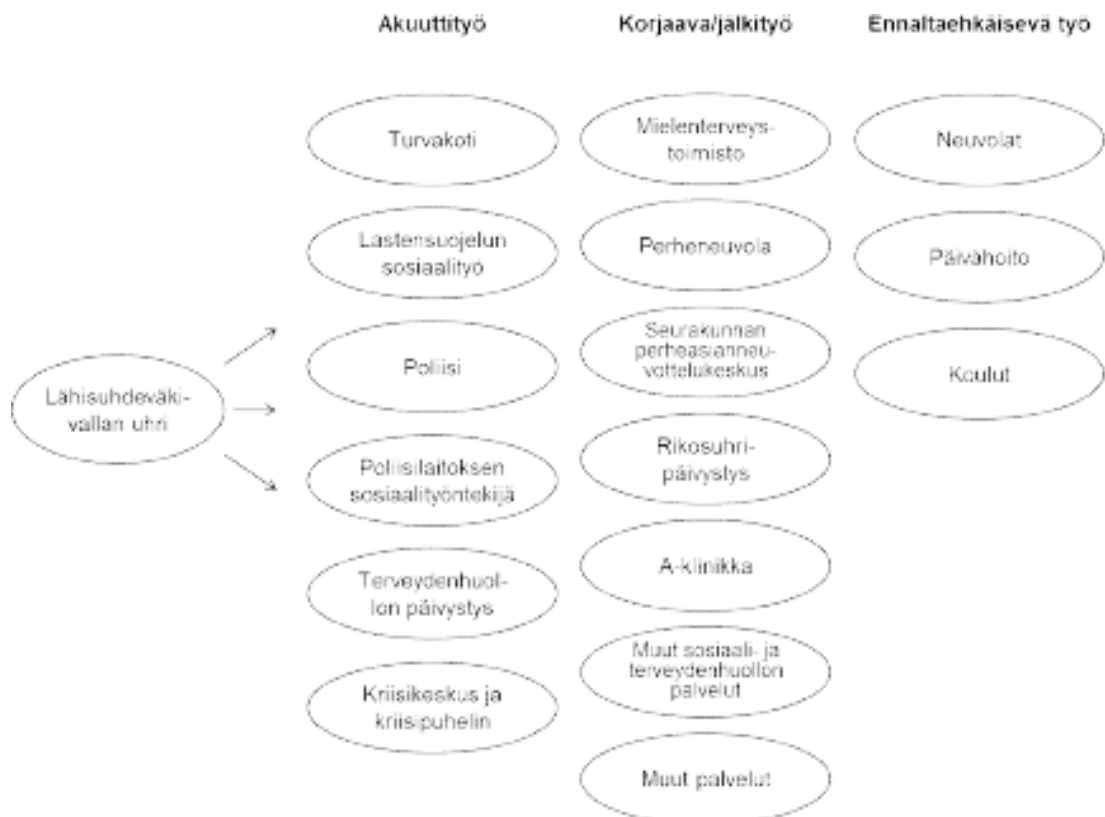
Jos traumaattisen kriisin läpityöskentely pitkittyy esimerkiksi väkivallan jatkumisen vuoksi tai jos uhri ei saa tarkoituksenmukaista hoitoa, hänen on yhä vaikeampi irrottautua suhteesta. Myös väkivallantekijän käyttäytymisen tavoite on pitää uhri kanssaan, sillä uhrista tulee hänelle äärimmäisen tärkeä itsetunnon pönkittämisen ja kasvojen säilyttämisen kannalta. Sen vuoksi monet väkivallantekijät ovat valmiita epätoivoisiin tekoihin tämän tilanteen säilyttämiseksi. He voivat uhata tappaa naisen ja lapset. He uhkaavat itsemurhalla. He lisäävät fyysistä ja emotionaalista kontrollia suhteessa. Väkivallan tekijän lupaukset, uhrin sitoutuminen suhteeseen sekä mahdolliset uhrin omat aikaisemmat lupaukset suhteen säilymisestä saavat hänet jäämään suhteeseen. Uhri saattaa alkaa mukautua tapahtuneeseen ja uuteen tilanteeseen. Hän alistuu, nöyrytyy ja haluaa miellyttää kumppaniaan, jotta hän saisi suhteen toimimaan molem-

pien toiveiden ja lupausten mukaisesti eikä uutta väkivaltaista tilannetta syntyisi. (Lehtonen & Perttu 1999, 62.)

6 PALVELUJÄRJESTELMÄ JA VIRANOMAISTOIMINTA

Lähisuhdeväkivallan uhreja kohdataan säännöllisesti turvakodilla, lastensuojelussa, poliisissa, keskussairaalan yhteispäivystyksessä ja seurakunnan perheasiainneuvottelukeskuksessa. Aikuissosiaalityössä ja perheneuvolassa lähisuhdeväkivallan uhreja kohdataan satunnaisemmin. (Toljamo 2011, 56.) Väkivallan uhri tarvitsee usein pitkäkestoista tukea sekä yksilö- tai ryhmämuotoista terapiaa väkivallan aiheuttamien traumojen vähentämiseksi. Tuki suositellaan järjestettäväksi sosiaali- ja terveystoimen, seurakuntien tai järjestöjen yhteistyönä ryhmämuotoisena, ammatillisesti ohjattuna keskustelua vertaisryhmätoimintana joko suljettuina tai avoimina ryhminä. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2010, 39.)

6.1 Väkivaltatyön palveluketju

Kuvio 2. Toljamon (2011, 112) mukailema, Kosken (1999) laatima väkivaltatyön palveluketju.

Akuutin väkivaltatyön toimijat kohtaavat uhrin usein välittömästi väkivallan teon jälkeen, jolloin tilanne on erityisen sensitiivinen. Väkivaltatyöntekijöiden tehtävät koskevat yleensä kriisityötä, tilanteen rauhoittamista, väkivallasta aiheutuneiden vammojen paikkaamista sekä turvapaikan järjestämistä. Korjaavaan väkivaltatyöhön on sijoittanut toimijat, jotka tapaavat uhrin yleensä vasta, kun väkivaltatilanteesta on ehtinyt kulua aikaa. Asiantuntijoiden tehtäviin kuuluu yleensä väkivallan jälkityö, jossa väkivallasta aiheutuneita traumoja voidaan käsitellä terapian sekä keskustelujen keinoin. Korjaavaan väkivaltatyöhön kuuluu usein myös uhrin muiden avuntarpeiden kartoittaminen, kuten taloudellisen tuen ja oikeusapupalveluiden tarve. Ennaltaehkäisevään väkivaltatyöhön osallistuvat toimijat, jotka kohtaavat väkivaltaa varhaisessa vaiheessa. Asiantuntijoiden tehtävä on väkivallasta tiedottaminen, väkivallan merkkien havaitseminen sekä siihen varhainen puuttuminen. Ennaltaehkäisevän väkivaltatyön toimijoiden rooli korostuu etenkin lapsiin ja nuoriin kohdistuvan väkivallan tunnistamisessa. (Toljamo 2011, 113.)

6.2 Väkivallan uhrin auttaminen

Turvakodit tarjoavat kriisiapua lähisuhdeväkivaltaa kokeneille sukupuolesta tai iästä riippumatta. Niitä ylläpitävät Ensi- ja turvakotien liiton jäsenjärjestöt, joilla on 14 kotia eri puolilla maata, turvakotipaikkoja on runsas sata. (Honkatukia 2011, 67.) Turvakodit auttavat erityisesti akuuteissa väkivaltatilanteissa, joissa kotiin jääminen väkivallan uhan seurauksena on vaarallista. Turvakodeissa asiakas saa niin akuutin tilanteen vaatimaa kriisiapua kuin tukea kokonaisvaltaisempaan selviytymiseen. Turvakotien kautta voi myös hakeutua avopalveluihin esimerkiksi saamaan keskustelutukea. Joillakin paikkakunnilla on tarjolla myös erillisiä kriisi- tai tukiasuntoja, joihin väkivaltaa kokenut voidaan sijoittaa väliaikaisesti. (Kaitue ym. 2007, 54.)

Uhri voi kohdata poliisin jo hälytystilanteessa tai kun hän tekee rikosilmoituksen. Poliisin tekemässä esitutkinnassa selvitetään, onko rikos tapahtunut, kenen epäillään syyllistyneen siihen ja millaisia vahinkoja rikoksella on aiheutettu. Poliisia on ohjeistettu ohjaamaan uhri tämän tarvitseman avun piiriin (viranomainen tai järjestö). Poliisi voi myös määrätä väliaikaisen lähestymiskiellon, jota se myös valvoo. (Honkatukia 2011, 60.) Poliisi on muihin väkivaltatyön asiantuntijoihin nähden erityisasemassa, koska voi käyttää pakkokeinoja, kuten ottaa väkivallan tekijän kiinni ja pidättää hänet.

Poliisi on sosiaalipäivystyksen lisäksi myös tavoitettavissa vuorokauden ympäri, mihin kellon aikaan tahansa. (Toljamo 2011, 59.)

Poliisilaitoksella työskentelevä sosiaalityöntekijä työskentelee nimensä mukaisesti yhteistyössä poliisin kanssa ja hänen asiantuntijuutta määrittää kohtaamistilanteessa ensisijaisesti lastensuojelun sosiaalityöntekijän rooli lapsen edun valvojana. Poliisilaitoksen sosiaalityöntekijä kohtaa lähisuhdeväkivallan uhreja työssään kotihälytysten yhteydessä tai poliisilaitoksella asiakastapaamisissa. Poliisilaitoksen sosiaalityöntekijä vastaa akuutissa väkivaltatilanteessa myös kriisiluonteisesta työstä sekä tilanteen organisoimisesta, mikäli lapsi joudutaan sijoittamaan kiireellisesti. (Toljamo 2011, 58.) Sosiaalityön osaamista tarvitaan erityisesti silloin, kun kyseessä on lastensuojelua vaativa väkivaltatilanne, jolloin kriisiä päästään purkamaan välittömästi paikan päällä. Molemmilla tahoilla on tilanteessa omat roolit, joiden mukaan toimitaan. Poliisi vastaa tilanteen rauhoittamisesta, kun sosiaalityöntekijä toimii tilanteessa tilanearvioijana, kriisityöntekijänä sekä huolehtii jatkohoitopaikkaan ohjaamisesta. (Toljamo 2011, 122.)

Aikuissosiaalityössä lähisuhdeväkivallan uhreja kohdataan satunnaisesti. Väkivalta voi piiloutua muiden asioiden, kuten taloudellisten vaikeuksien taakse. Aikuissosiaalityössä kohdataan usein ihmisiä, jotka ovat tulleet sosiaalipalvelukeskuksen asiakkuuteen taloudellisten syiden, kuten toimeentulotuen vuoksi. Aikuissosiaalityössä lähisuhdeväkivalta voi paljastua myös siinä vaiheessa, kun turvakodilta pyydetään maksusitoumusta uhrille turvakotijaksoa varten. Lähisuhdeväkivalta voi tulla ilmi myös asiakastapaamisissa tai asiakkaan omaisten huolestuessa ja ottaessa yhteyttä sosiaalityöntekijään. (Toljamo 2011, 60.)

Suomen Mielenterveysseuralla on valtakunnallinen kriisipuhelin ja tukikeskus internetissä. Molemmista voi hakea apua elämän kriiseissä. Suomen Mielenterveysseuran paikallisten seurojen kriisikeskuksia on yhteensä 19 eri puolilla Suomea. Ne muodostavat valtakunnallisen kriisikeskusverkoston, joka tarjoaa maksutonta apua ja tukea kriiseissä ja vaikeuksissa omien alueidensa asukkaille eri puolella Suomea. (Honkatukia 2011, 70.) Kriisikeskukset tarjoavat apua äkillisissä sekä arkielämän kriisitilanteissa. Kriisikeskukset tarjoavat myös keskusteluapua menetyksiä kohdanneille, pitkittyneestä surusta kärsiville ja onnettomuuden tai rikoksen uhreille. Myös ihmissuhdeon-

gelmiin ja muihin vaikeisiin elämäntilanteisiin kriisikeskukselta saa apua ja tukea. Lähtökohtana on asiakkaan kokema elämäntilannekriisi. (Mikkelin kriisikeskus 2011.)

Terveysterveysten päivystyksessä, joka koostuu perusterveydenhuollon sekä erikoissairaanhoidon päivystyksistä, lähisuhdeväkivallan uhreja kohdataan etenkin ilta- ja yöaikaan. Mikäli uhrin vammat ovat vakavat, voi hän yöpyä osastolla. Terveysterveysten päivystys vastaa lähisuhdeväkivallan uhrin somaattisten vammojen hoitamisesta akuutissa tilanteessa sekä esimerkiksi raikaustutkimuksista yhdessä poliisin kanssa. Päivystyksessä lääkärin roolina on fyysisten vammojen paikkaaminen sekä dokumentointi. Lääkäri tekee pyydettyä pahoinpitelylausunnon, jonka voi liittää rikosilmoituksen liitteeksi todistusaineistoksi. Sairaanhoidajan asiantuntijuus rakentuu puolestaan uhrin vastaanottamisesta, käytännön asioiden hoitamisesta sekä jatkohoittoon ohjaamisesta, kuten soittamisesta esimerkiksi asiakkaan puolesta turvakodille, mikäli uhri sitä pyytää, eikä siihen itse kykene. (Toljamo 2011, 59.) Lääkärit ovat merkittävässä asemassa lähisuhdeväkivallan tunnistamisessa ja siihen puuttumisessa. Lääkärit voivat havaita vammojen johtuvan väkivallasta, mutta eivät aina kyseenalaista potilaan selitystä vammojen alkuperästä. Toisaalta väkivaltatyötä tekevien asiantuntijoiden on varottava yleistämästä väkivaltatapauksia keskenään, koska väkivalta ei ole kaikilla pareilla samankaltaista. (Toljamo 2011, 102–103.)

Parisuhdeväkivaltaa kokeneiden naisten auttamiseen on erikoistunut puhelinpalvelu Naisten Linja, joka ylläpitää maksutonta päivystystä suomeksi, ruotsiksi ja venäjäksi (Kaitue ym. 2007, 53–54). Raikauskriisikeskus Tukinainen toimipisteet ovat Helsingissä ja Jyväskylässä, mutta se toimii valtakunnallisesti. Tukinainen tarjoaa mm. maksutonta kriisiterapiaa, järjestää erilaisia terapiaryhmiä ja tarjoaa juristipalveluja seksuaalista väkivaltaa kokeneille, järjestää koulutuksia ja antaa konsultointiapua ammattilaisille seksuaaliseen hyväksikäyttöön liittyvissä asioissa. (Kaitue ym. 2007, 53.)

Kirkon ylläpitämissä perheasiainneuvottelukeskuksissa selvitetään parisuhteeseen, perheeseen ja ihmisen henkilökohtaiseen elämään liittyviä kysymyksiä. Asiakkaaksi voi mennä yksin, parina tai perheenä. Tukea saa lisäksi perheneuvoloista, perhekeskuksista ja perheasioiden yksiköistä. Perheiden hyväksi työtekeissä paikoissa saatava toimia myös keskusteluryhmiä väkivaltaa kokeneille naisille. (Kaitue ym. 2007, 54.) Seurakunnassa toimivassa perheasiain neuvottelukeskuksessa lähisuhdeväkivallan uhreja kohdataan säännöllisesti pari- ja perheterapiatyössä. (Toljamo 2011, 59.)

Lähisuhdeväkivalta paljastuu perheneuvoloissa yleensä jonkin muun asian takaa, jolloin se ei määrity ensisijaiseksi tulosityyksi. Lähisuhdeväkivallan lapsiuhreja ohjataan perheneuvolaan myös eri toimijoiden, kuten lastensuojelun ja turvakodin kautta. Perheneuvolassa työskennellään koko perheen kanssa kartoittamalla perheen tilannetta sekä sosiaalityöntekijän että psykologin kanssa. Lapsille tehdään tarvittaessa myös tutkimuksia, mikäli lapsi on traumatisoitunut väkivallasta, kuten esimerkiksi seksuaalisesta hyväksikäytöstä. Perheneuvola toimii myös perheasioiden sovittelupaikkana ja tekee täytöntöönpanosovittelua, joissa kohdataan myös lähisuhdeväkivaltaa. (Toljamo 2011, 59–60.)

Uhri voi saada itselleen oikeudellisen asian hoitamista varten avustajan kokonaan tai osittain valtion varoilla. Oikeusapu kattaa kaikki oikeudelliset asiat. Rikosoikeudenkäynnissä turvataan vastaajalle tietyissä tilanteissa hänen taloudellisesta asemastaan riippumatta puolustaja valtion varoin. Vakavien väkivaltarikosten ja seksuaalirikosten uhri voi tuloistaan riippumatta saada valtion varoin kustannettavan oikeudenkäyntiavustajan. Oikeusapua tarjoavat oikeudenkäyntiasioissa julkiset oikeusavustajat, asianajajat ja muut lakimiehet ja muissa asioissa julkiset oikeusavustajat. Julkiset oikeusavustajat työskentelevät valtion oikeusaputoimistoissa. Toimistot sijaitsevat yleensä samoilla paikkakunnilla kuin kärjäoikeudet. (Oikeuslaitos 2011.) Rikosuhripäivystyksen tukihenkilön voi saada maksutta kuka tahansa rikoksen uhriksi joutunut. Rikosuhripäivystyksen tukihenkilöt ovat vapaaehtoisia, jotka auttavat rikosprosessiin liittyvissä käytännön asioissa ja joiden kanssa voi myös keskustella väkivallan kokemuksista. Tukihenkilö ohjaa tarvittaessa myös muun avun piiriin. (Kaitue ym. 2007, 55.)

6.3 Lasten auttaminen

Lapsiin kohdistuvan perheväkivallan ja muun kaltoinkohtelun varhaisessa havaitsemisessa ovat avainasemassa palvelut, joiden piirissä lapsi jatkuvasti on kuten päivähoito ja koulu sekä palvelut, joissa lapsen kasvatusta ja huolenpitoa koskevista asioista muutoinkin keskustellaan lapsen vanhempien kanssa. Näitä palveluita ovat erityisesti lastenneuvola ja perheneuvola. Lapseen kohdistuneen perheväkivallan ja muun kaltoinkohtelun tutkimuksissa sekä lapsen ja hänen perheensä hoidossa korostuu sosiaali- ja terveystoimen erityispalveluiden merkitys. (Iivonen 2006.) Kunnallisesti lapsille

kohdennettuja palveluita tuottavat mm. perheneuvolat. Lapsille kohdennettuja palveluja on mm. Ensi- ja turvakotien liitolla ja yleisesti lapsen asialla on Mannerheimin Lastensuojeluliitto. (Kjällman 2004, 53.)

Palvelujärjestelmän mahdollisuus ja herkkyys havaita lapsiin kohdistuvan perheväkivallan ja muun kaltoinkohtelun oireet riippuu muun muassa siitä, ovatko palveluiden henkilöstövoimavarat riittävät tehtäviin nähden. Suurissa lapsiryhmissä päivähoidossa ja suurissa luokissa kouluissa ammattikasvattajalla ei ole riittävästi aikaa yhtä lasta kohden, mikä heikentää myös lapsen tilanteen näkemistä. Myös neuvolan käyntikertojen karsiminen vaikeuttaa ja hidastaa lapsen kasvuolosuhteiden seurantaa. Päivähoidon henkilöstön vaihtuvuus vaikeuttaa lapsen ongelmien havaitsemista. Tärkeällä sijalla siinä, havaitaanko lapsiin kohdistuvaa perheväkivaltaa, on se, minkälainen ohjeistus, koulutus ja työkäytäntö perheväkivallan ja muun lapsiin kohdistuvan kaltoinkohtelun havaitsemiseen työyhteisössä on. Viranomaisten välinen yhteistyö on erittäin keskeisellä sijalla siinä, kuinka hyvin lapsiin kohdistuva perheväkivalta voidaan havaita ja siihen puuttua. (Iivonen 2006.)

6.4 Väkivallan uhrin kohtaaminen

Perusterveydenhuollossa, erikoissairaanhoidossa, lastensuojelussa, toimeentulotukiasioissa, päihdehuollossa, perheneuvolassa, vanhus- ja vammaistyössä, päivähoidossa, koulussa, nuorisotyössä sekä seurakuntien ja järjestöjen eri toiminnoissa on oltava valmius tunnistaa väkivaltaongelma, antaa tietoa ja apua väkivallan uhreille, väkivaltaa kokeville ja näkeville lapsille sekä väkivallan tekijöille. Palvelutarjonnassa on otettava huomioon tiettyjen erityisryhmien kuten maahanmuuttajien ja vammaisten erityistarpeet. Jokainen sektori työstää prosessimaisesti oman toimintamallinsa väkivallan kohtaamiseen. Kirjalliset toimintaohjeet auttavat työntekijöitä toimimaan ammatillisesti pari- ja lähisuhdeväkivaltaa kohdattaessa. On myös tarkoituksenmukaista laatia yhteisiä ohjeistuksia sektorirajoja ylittävissä tilanteissa (esimerkiksi lastensuojeluilmoitus tai huoltajuuskysymykset). (Ewalds 2005, 19.)

Peruspalveluissa on oltava valmius:

- ymmärtää väkivaltailmiö ja väkivallan kierre
- tunnistaa trauman ilmenemismuotoja
- kysyä väkivallasta kaikilta (seula) yhtenä muista ”rutiinikysymyksistä” esimerkiksi

osana tulohaastattelua tai muita ensitietoja kirjatessa

- väkivallan epäilyyn – tietää miten toimii, ensimmäiseksi huomioida uhrin turvallisuus
- antaa tietoa – esite- ja muu materiaali
- akuuttiin tilanteeseen – turvallisuuden varmistaminen, tiedon antaminen, tietää minne ohjata
- kontaktin jatkuvuuden turvaamiseen
- yhteistyöhön muiden toimijoiden kanssa. (Ewalds 2005, 19.)

6.5 Lasten kohtaaminen

Omien valmiuksiensa lisäämiseksi lapset tarvitsevat muun muassa tietoa omista oikeuksistaan, turvallisuuden tunnetta, taitoja omien keinojen kartoittamiseen, tietoa kaltoinkohtelusta ja sen kohteeksi joutumisen riskeistä sekä toimintaohjeita ja valmiuksia toimia ongelmatilanteissa (Sosiaali- ja terveysministeriö 2008, 22). Kunnissa, niiden yhteistoiminta-alueilla ja sairaanhoitopiireissä on luotava toimintamallit ja toimivat työkäytännöt, joilla pystytään puuttumaan varhain lapsiin ja nuoriin kohdistuvaan väkivaltaan ja hoitamaan väkivallasta aiheutuneita ongelmia. Sosiaali- ja terveydenhuollon henkilöstön on tiedostettava ja tunnistettava lapsiin kohdistuvan väkivallan riskitekijät ja merkit. Työntekijöiden on lastensuojelulain edellyttämällä tavalla puututtava varhain perheen tilanteeseen, jos siinä ilmenee väkivaltaisuutta, lasten kaltoinkohtelua tai hyväksikäyttöä tai jos lapsi joutuu väkivallan välikappaleeksi esimerkiksi ero- ja huoltajuuskiistoissa. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2008, 25.)

Poliisin kotihälytysten yhteydessä on varmistettava lasten ja nuorten turvallisuus sekä toimittava lastensuojelulain mukaisesti. Viranomaisten yhteistyölle on luotava ennalta sovitut menettelyt kaikkina vuorokaudenaikoina. Lastensuojelulaitoksissa ja -yksiköissä sekä perhehoidossa tehostetaan väkivallasta aiheutuneiden ongelmien käsittelyä. Väkivaltaa kokeneille lapsille ja nuorille on turvattava palvelut ongelmien hoitamiseksi. Vuoden 2008 alusta voimaan tullut lastensuojelulaki (15 §) velvoittaa turvaamaan, että lapset ja nuoret saavat kiireellisesti akuuttia apua, kriisiapua ja tarpeeksi pitkäkestoista hoitoa. Turvakoti- ja muita erityispalveluita tulee olla tarjolla myös lapsille ja nuorille. Lasten ja nuorten vanhempien, viranomaistahojen ja muiden toimijoiden keskinäiseen tiedonkulkuun ja yhteistyöhön on luotava toimivat työkäytännöt. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2008, 25–26.) Tärkein lasten kanssa työskente-

lyyn vaikuttava tekijä on lapsen kokema turvallisuus. Se on samanaikaisesti työn edellytys ja sen tavoite. Vain turvallisissa olosuhteissa lapsen on mahdollista lähteä käsittelemään vaikeita kokemuksia. (Oranen 2001, 69.)

7 OIKEUS- JA RIKOSPROSESSI

Väkivaltaa voidaan tarkastella ihmisoikeuskysymyksenä ja sukupuolten välisenä tasa-arvokysymyksenä. Kansainväliset yleissopimukset sitovat laillisesti niitä valtioita, jotka ovat allekirjoittaneet ja ratifioineet sopimukset. Keskeisimmät ihmisoikeussopimukset on neuvoteltu Yhdistyneiden kansakuntien (YK) ja Euroopan neuvoston (EN) piirissä. YK:n ihmisoikeussopimuksista naisten syrjinnän poistamista koskevassa yleissopimuksessa (1979) on tavoitteena edistää ihmisoikeuksien tasa-arvoista toteutumista naisten osalta. YK:n julistus naisiin kohdistuvan väkivallan poistamiseksi on merkittävä mm. naisiin perheen sisällä kohdistuvan väkivallan osalta; määrittelee valtion vastuuta ja suojeluvelvoitteita ulottaen sen myös yksityishenkilöihin. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2008, 37–38.)

Lainsäädäntö antaa turvaa ja suojaa kansalaisille sekä rikosten ennaltaehkäisevässä tarkoituksessa että silloin kun rikos on tapahtunut. Useimmiten kysymykseen tulevat väkivaltarikokset. (Ewalds 2005, 18.) Lainsäädännöllisten keinojen käyttäminen parisuhdeväkivallan vähentämisessä on yhteydessä asian julkisuuteen ja esille tuloon eli siihen, että tapahtumat eivät jää vain perheen yksityisasioiksi. Lainsäädännön tehtävänä on viestittää, että parisuhdeväkivalta on rikos, eikä sitä tule hyväksyä yhteiskunnassa. Lainsäädännöllä myös määritellään kansalaisten oikeuksia suhteessa avun saamiseen parisuhdeväkivaltatilanteessa. Tällä hetkellä Suomessa ei ole erityislainsäädäntöä parisuhde- tai perheväkivaltatapauksille, vaan säädökset ovat eri laeissa pääasiassa rikos- ja sosiaalilainsäädännössä. (Laine 2005, 27.)

Kunnilla on vastuu kaikin tavoin ehkäistä pari- ja lähisuhteissa tapahtuvaa väkivaltaa tarjoamalla tarkoituksenmukaisia palveluja yhteistyössä eri toimijoiden kesken. Palveluja on tarjottava väkivallan eri osapuolille, niin väkivallan kohteeksi ja todistajiksi joutuneille kuin myös väkivallan tekijöille. (Ewalds 2005, 14.) Rikosoikeudellisesti vastuu on rikostutkinnan osalta poliisilla, syyteharkinnan sekä tuomion langettamisen osalta kihlakuntien käräjäoikeuksilla (Lehtonen & Perttu 1999, 117). Poliisi joutuu

perheväkivaltatilanteita hoitaessaan soveltamaan muun muassa väkivaltarikoksia koskevia rikoslain säännöksiä, pakkokeinolakia ja esitutkintalakia asetuksineen. Prosessiin kuuluvat esitutkinnan suorittaminen, syyttäjän syyteharkinta, syytteen nostaminen, tuomioistuinkäsittely ja rangaistuksen täytäntöönpano. (Ewalds, 2005, 18.) Pahoinpitelyn muuttuminen virallisen syytteen alaiseksi rikokseksi myös yksityisen paikan osalta mahdollistaa poliisin puuttumisen tekoihin, jotka aikaisemmin katsottiin perheen sisäisiksi asioiksi. Väkivaltatilanteen uusiutumisen estäminen on tärkeä tavoite. (Ewalds 2005, 19.)

7.1 Lainsäädäntö

Lähisuhdeväkivaltaa läheisesti koskettavat ainakin seuraavat lait: Raiskaus avioliitossa kriminalisoitiin 1994. Rikoslain muutos (1995) koskien pahoinpitelyä muutti uhrin asemaa, kun pahoinpitelystä tuli yleisen syytteen alainen rikos eikä uhri voi vaikuttaa rikosprosessin etenemiseen. Laki lähestymiskiellosta (2000) suojaa uhria hengen, terveyden ja rauhan puolesta. Muita lähisuhdeväkivaltaa liittyviä lakeja ovat lait kotirauhan rikkomisesta, vapauden riistosta, laittomasta uhkauksesta ja vahingonteosta (Sosiaali- ja terveysministeriö 2009.) Lastensuojelulaissa (683/1983) on useita kohtia, jotka koskevat lapsen etua ja lapsen hyvinvointia. Näitä ovat avohuollon tukitoimenpiteisiin (9 §) ja huostaanoton perusteisiin (16 §) liittyvät säädökset, joissa perusteena on uhka lapsen henkeä ja terveyttä kohtaan (Lastensuojelulaki 683/1983). (Laine 2005, 28.)

Rikoksien ehkäisemiseksi ja parantamaan mahdollisuuksia puuttua vakavaan häirintään, tuli vuonna 1999 voimaan laki lähestymiskiellosta. Lähestymiskiello tarkoittaa, että henkilön hengen, terveyden, vapauden tai rauhan suojaamiseksi voidaan jotakuta toista kieltää ottamasta häneen yhteyttä. Laki lähestymiskiellosta tuli tarpeeseen, mikä ilmenee sen odotettua suuremmasta käytöstä. Laki palvelee erityisesti väkivaltatilanteissa, jolloin esimerkiksi entinen puoliso tai asuinkumppani häiritsee ja uhkailee yhteydenotoin ja vierailuyrityksin. Lähestymiskiellolla voidaan myös suojata oikeudenkäynnin todistajaa. Lähestymiskiellon rikkomisesta voi seurata sakkoa tai enintään yksi vuosi vankeutta. Kiellon rikkominen on virallisen syytteen alainen rikos, jonka syyttäjä vie oikeuteen. Lähestymiskiello tehdään poliisille tai suoraan käräjäoikeuteen. Aloitteen voi tehdä uhri itse, poliisi tai sosiaaliviranomainen. Lähestymiskiello on voimassa käräjäoikeuden määräämän ajan, enintään vuoden kerrallaan. (Kjällman

2004, 52.) Vuonna 2005 perheen sisäinen lähestymiskielto sisällytettiin lakiin. Tyypillinen tapaus, jossa lähestymiskieltoa käytetään, on entisen puolison tai asuinkumppanin vakava häirintä. (Laine 2005, 28.)

7.2 Rikosilmoitus ja esitutkinta

Rikosasian saattaminen oikeusprosessiin edellyttää rikosilmoituksen tekemistä. Rikosilmoitus pitää tehdä tietyn ajan sisällä rikoksen tapahtumisesta, riippumatta siitä onko tekijä tiedossa vai ei. Rikosilmoituksen voi tehdä millä tahansa poliisilaitoksella, riippumatta siitä missä rikos on tapahtunut. Rikosilmoituksen tekemistä varten voi myös etukäteen varata ajan rikostutkijalta. Rikosilmoitusta ei tarvitse tehdä virallisen syytteen alaisesta rikoksesta, jos poliisilla on siitä tieto esimerkiksi tehdyn kotikäynnin perusteella. Asianomistajarikokseksi määritellystä rikoksesta rikosilmoituksen tekeminen on uhrin vastuulla. Perumisen jälkeen ko. rikoksesta ei enää voi tehdä uutta rikosilmoitusta. Rikosta, josta tehty ilmoitus on peruttu, ei myöskään huomioida seuraamuksia määrättäessä, vaikka vastaava rikos tapahtuisi saman tekijän toimesta myöhemmin uudestaan. (Kjällman 2004, 97–98.) Rikoslain 16. pykälän mukaan syyttäjä saa nostaa syytteen lievästä pahoinpitelystä vain, jos teko on kohdistunut tekijän avio- puolisoon tai entiseen aviopuolisoon, sisarukseen, sukulaiseen tai henkilöön, joka asuu tai on asunut tekijän kanssa samassa taloudessa (Rikoslaki 441/2011).

Rikosilmoitusta seuraa poliisin tekemä esitutkinta. Poliisilla on Suomessa esitutkintapakko: esitutkinta on toimitettava, jos tehdyn ilmoituksen perusteella on syytä epäillä, että rikos on tapahtunut. Esitutkinnassa poliisi kerää tutkimusaineistoa epäilystä rikoksesta. Esitutkintaa varten poliisille on syytä esittää kaikki asiaan liittyvät pieneltäkin vaikuttavat seikat jotka uhrilla on rikoksesta. Kaikki muistikuvat, myös kellonaika tapahtuneesta, kannattaa kirjata ylös. Kaikki rikokseen liittyvä kirjallinen materiaali esim. kirjeet, sähköpostit, kuitit ja mahdolliset puhelujen nauhoitukset kannattaa säilyttää. Rikoksesta johtuneet fyysiset ja psyykkiset vammat on tarpeen käydä kertomassa lääkärille, vaikka vammat eivät sellaisenaan edellyttäisikään lääkärinhoitoa. Lääkärin lausunto vammojen kartoituksen ja uhrin kertoman osalta voi olla merkittävä todiste tapahtuneesta oikeudenkäynnistä. (Kjällman 2004, 100–101.)

7.3 Syyte, vaatimukset ja oikeudenkäynti

Rikoksen uhrin kannalta syyttäjä on osa uhrin oikeusturvasta huolehtivaa järjestelmää. Lain mukaan syyttäjän tehtävänä on huolehtia rikosoikeudellisen vastuun toteuttamisesta rikosasian käsittelyssä, syyteharkinnassa ja oikeudenkäynnissä asianosaisten oikeusturvan ja yleisen edun vaatimalla tavalla. Mikäli syyttäjä nostaa syytteen, hän myös esittää rangaistusvaatimuksen, johon uhri voi yhtyä tai vaatia kovempaa rangaistusta. Virallisen syytteen alaisessa rikoksessa uhri ei päänsääntöisesti voi vaikuttaa syytteen nostamiseen tai nostamatta jättämiseen. Tietynlaisissa pahoinpitely- ja seksuaalirikoksissa uhrilla on kuitenkin mahdollisuus pyytää syyttäjältä syyttämättä jättämistä. Syyttäjä voi toimia uhrin toiveen mukaisesti, ellei tärkeä yksityinen tai yleinen etu sitä estä ja mikäli hän on vakuuttunut, että uhri pyytää sitä omasta vapaasta tahdostaan. (Kjällman 2004, 103.)

Rikosta, josta on nostettu syyte seuraa oikeudenkäynti. Oikeudenkäynti tapahtuu aina rikoksen tekopaikkakunnan käräjäoikeudessa. Käräjäoikeus määrää oikeudenkäynnin ajankohdan. Siitä tulee kirjallinen haaste uhrille, jos hän ajaa omia rangaistus- ja/tai vahingonkorvausvaatimuksiaan. Vaikka uhrilla ei ole rangaistus- tai korvausvaatimuksia, saattaa hän syyttäjän nostettua syytteen saada kutsun saapua oikeudenkäyntiin todistamaan tapahtunutta rikosta. Kutsu tulee haasteen muodossa (sakon uhalla), mikä sellaisenaan voi uhrista tuntua epämiellyttävältä. Uhria voidaan kuulla todistetarkoituksessa hänen omassa jutussaan. Usein erityisesti seksuaalirikoksissa uhrin kertomus on lähes ainoa näyttö tapahtuneesta. Jos uhri tai todistaja pelkää esimerkiksi syytetyn kosta, voi hän oikeudenkäynnin aikana hakea suojakseen lähestymiskieltoa ja/tai pyytää etukäteen tuomarilta, että syytetty poistetaan istuntosalista hänen todistuksensa ajaksi. Tuomio annetaan joko oikeuskäsittelyn päätteeksi suullisesti tai myöhemmin ilmoitettavana aikana kirjallisesti käräjäoikeuden kansliasta. Tuomio on joka tapauksessa saatavissa myös kirjallisesti. Samassa yhteydessä annetaan päätös vahingonkorvausten ja maksettavien todistajan palkkioiden ja kulukorvausten osalta. (Kjällman 2004, 106–107.)

7.4 Avustajat rikosprosessissa

Oikeudenkäynnin osapuolilla on oikeus avustajaan. Lukuun ottamatta yksinkertaisia ja selviä tapauksia, on uhrin edun mukaista ottaa itselleen oikeusavustaja, ellei hän ole

hyvin perillä oikeuksistaan ja oikeudenkäynnin kulusta. Oikeudenkäyntiavustajaksi kannattaa valita lakimies, jolla on kokemusta vastaavanlaisista tapauksista. Avustajaa voi kysyä myös valtion oikeusaputoimiston kautta (yleinen oikeusapu). Joissain väkivaltarikoksissa voi uhri saada oikeusavustajan valtion varoista. (Kjällman 2004, 109.)

Uhrille voi olla vaikeaa mennä yksin poliisilaitokselle tekemään ilmoitusta tai oikeudenkäyntiin. Jos kyseessä on seksuaali- tai perheväkivaltarikos, on asianomistajalla mahdollista saada valtion kustannuksella oikeudenkäyntiavustaja tai tukihenkilö jo esitutkintavaiheessa. Näissä tapauksissa on yleensä ensisijalla oikeusavustaja. Vaikka uhri edellä mainitun lain perusteella ei saisikaan tukihenkilöä valtion varoista, voi hän ottaa tuekseen vapaaehtoisen tukihenkilön poliisilaitokselle ja oikeudenkäyntiin. Tämä on mahdollista tuomarin luvalla vaikka oikeudenkäynti pidettäisiin suljetuin ovin. (Kjällman 2004, 109.)

7.5 Rikos- ja riita-asioiden sovittelu

Sovittelu tarjoaa mahdollisuuden rikosten ja riitojen aiheuttamien ristiriitatilanteiden selvittämiseksi ja ratkaisemiseksi. Soviteltavia asioita ovat yleisemmin pahoinpitelyt, vahingonteot, omaisuusrikokset ja erilaiset riita-asiat. Useimmiten tapaukset ohjautuvat sovitteluun poliisin tai syyttäjän toimesta. Osapuolet voivat myös itse tehdä aloitteen asian ratkaisemisesta sovittelumenettelyllä ottamalla yhteyttä suoraan paikalliseen sovittelutoimintaan. Sovittelun lähtökohtana on yhteinen neuvottelu, jossa osapuolten lisäksi on mukana vapaaehtoinen, puolueeton sovittelija. Neuvottelussa pyritään rakentavalla keskustelulla selvittämään asia sekä sopimaan mahdollisten vahinkojen korvaamisesta. Mikäli osapuolet pääsevät yhteisymmärrykseen, asiasta laaditaan sopimus, jonka he allekirjoittavat. Sopimus toimitetaan viralliselle syyttäjälle tiedoksi. Mikäli sovinto syntyy ja kysymyksessä on asianomistajarikos, ei asiaa käsitellä enää käräjäoikeudessa. Virallisen syytteen alaisissa rikoksissa lopullinen harkintavalta syytteen nostamisesta on syyttäjällä. (Kjällman 2004, 101–102.)

Lähisuhdeväkivaltatapauksia ei suljeta pois sovittelun piiristä, mutta niiden hoitaminen edellyttää kokeneita ja syventävää erityiskoulutusta saaneita sovittelijoita. Lisäksi tarvitaan toimivia yhteyksiä sosiaali- ja terveydenhuollon viranomaisiin sekä muihin auttaviin tahoihin. Lähisuhdeväkivallan sovittelussa tulee aina kiinnittää erityistä huomiota osapuolten turvallisuuteen ja osallistumisen vapaaehtoisuuteen. Näiden syi-

den takia lähisuhdeväkivaltatapausten osapuolet on aina tavattava ensin erikseen, ja vasta kun osapuolten turvallisuus ja osallistumisen vapaaehtoisuus on varmistettu, järjestetään yhteinen sovitteluistunto. Lähisuhdeväkivallan sovittelu edellyttää aina poliisi- tai syyttäväviranomaisten aloitetta. (Iivari 2007, 32–33.)

8 TUTKIMUSKYSYMYKSET JA TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN

Tutkimuksen tarkoituksena oli kartoittaa Viola ry:n asiakkaiden kokemuksia kuinka palvelujärjestelmässä kohdataan väkivallan uhri ja saivatko he apua. Myös asiakkaiden lasten avunsaantia käsitellään tutkimuksessa. Tämän tutkimuksen avulla Viola ry:n tavoitteena on kehittää palveluja vastaamaan paremmin väkivaltaa kokeneiden henkilöiden tarpeita.

Tutkimuskysymykset:

1. Mistä väkivallan uhri haki apua?
2. Saiko väkivallan uhri apua?
3. Oliko väkivallan uhri tyytyväinen saamaansa palveluun?
4. Saivatko uhrin lapset apua?

Kyselylomakkeen kysymykset on laatinut Viola ry:n hallituksen jäsen ja sosiaalihoitaja Riitta Manninen Minna Piispan ja Markku Heiskasen (2006) tekemän kansallisen uhritutkimuksen pohjalta ja muokannut Viola ry:n tarpeita vastaavaksi. Riitta Manninen lähetti kysymykset meille sähköpostin kautta. Muokkasimme hieman kysymyksiä Webropoliin sopivammiksi ja syötimme kysymykset Webropol –ohjelmaan toukuussa 2010. Valmiin kyselyn lähetimme Viola ry:n työntekijöille. Viola ry:n työntekijät huolehtivat kyselyn informoimisesta asiakkailleen. Aluksi Viola ry:ssä oli tarkoitus olla tietokone, josta asiakkaat pystyivät vastaamaan kyselyyn. Kun vastauksia ei kuukausien odotuksen jälkeen ollut tullut, Viola ry:n työntekijät lähettivät kyselyn asiakkaille sähköpostin välityksellä. Asiakkaiden henkilötiedot eivät tulleet julkiksi missään tutkimuksen vaiheessa ja aineiston hankinta toteutui anonymisti. Toimeksiantajan tavoitteena oli saada 40–50 asiakkaan vastaukset pilottiotokseen, josta saatujen tulosten perusteella meidän oli tarkoitus arvioida kyselyn toimivuutta. Suljimme kyselyn Webropolissa 31.1.2011, jolloin vastauksia oli kertynyt 16. Aloitimme vastausten analysoinnin syyskuussa 2011.

8.1 Kysely tiedonkeruumenetelmänä

Kyselytutkimukselle tyypillisiä piirteitä ovat, että havaintoyksiköinä on ihmisiä ja tieto kerätään strukturoituja kysymyksiä (valmiit vastausvaihtoehdot) käyttäen haastatteleamalla, havainnoimalla tai antamalla vastaajien täyttää kyselylomake. Kyselytutkimuksen avulla voidaan tutkia asiakastyytyvää, yrityskuvaa, työilmapiiriä, kulluttajien ostoaikeita jne. (Taanila 2011, 7.) Hyvät kysymykset ja oikea kohderyhmä ovat tutkimuksen onnistumisen perusedellytykset (Heikkilä 2005, 48).

Avoimet kysymykset ovat tarkoituksenmukaisia silloin, kun vaihtoehtoja ei tarkkaan tunneta etukäteen (Heikkilä 2005, 49). Suljetuissa kysymyksissä eli monivalintakysymyksissä on valmiit vastausvaihtoehdot, joista valitaan sopiva vaihtoehto. Ne ovat tarkoituksenmukaisia silloin, kun mahdolliset, selvästi rajatut vastausvaihtoehdot tiedetään etukäteen ja kun niitä on rajoitetusti. (Heikkilä 2005, 50.) Sekamuotoisissa kysymyksissä osa vastausvaihtoehdoista on annettu ja osa on avoimia. Vaihtoehto ”Muu, mikä?” on hyvä lisätä silloin, kun on epävarmaa, keksitäänkö kysymyksiä laadittaessa kaikki mahdolliset vastausvaihtoehdot. (Heikkilä 2005, 52.) Avoimessa kysymyksessä ei anneta valmiita vastausvaihtoehtoja valittavaksi, vaan vastaaja saa itse muotoilla vastauksensa. Avoin kysymys on paikallaan, jos tutkija ei ennakkoon tiedä tai osaa luokitella mahdollisia vastausvaihtoehtoja. Avoimen kysymyksen avulla voidaan saada yllättäviä ja käyttökelpoisia mielipiteitä. Avoimien kysymysten käsittely ja vastausten luokittelu on aikaa vievää. Tämän vuoksi avoimien kysymysten lukumäärä kannattaa pitää pienenä. (Taanila 2011, 24.)

Tutkimuksemme kysymykset ovat sekä avoimia että monivalintakysymyksiä. Kyselyllä olemme pyrkineet kartoittamaan mistä Viola ry:n asiakkaat ovat hakeneet apua ja ovatko he olleet tyytyväisiä saamaansa palveluun. Kyselyllä kartoitimme otettiinkö väkivalta puheeksi apua hakiessa ja ohjattiinko uhri muiden ammattiauttajien luokse. Lisäksi kartoitimme saiko uhrien lapset apua ja otettiinkö heidät huomioon. Asiakkailta kysyttiin lopuksi kehittämisideoita viranomaisten toimintaan. Kyselyssä on kaikkiaan 37 kysymystä, joista 19 on monivalintakysymyksiä. Niistä kysymyksistä neljässä pyydettiin vastaajia vielä tarkentamaan kysymystä omin sanoin. Kyselyn 18 kysymystä ovat avoimia kysymyksiä.

8.2 Tutkimusmenetelmät

Tutkimusmenetelmäksi valitsimme sekä laadullisen että määrällisen tutkimuksen, koska kysely sisältää sekä avoimia kysymyksiä että monivalintakysymyksiä. Havaintoaineistot voidaan jaotella laadullisiin (kvalitatiivisiin) ja määrällisiin (kvantitatiivisiin). Laadullinen aineisto sisältää useimmiten tekstimuotoista tietoa. Määrällinen aineisto sisältää numeromuodossa esitettyä tietoa. Jaottelu laadullisiin ja määrällisiin aineistoihin on perusteltua, koska laadullisen aineiston keräämiseen ja analysointiin käytettävät menetelmät poikkeavat määrällisen aineiston keräämiseen ja analysointiin käytettävistä menetelmistä. Laadullisia aineistoja saadaan esimerkiksi haastattelemalla, havainnoimalla ja käyttämällä olemassa olevia dokumentteja. Määrällisiä aineistoja saadaan esimerkiksi kyselylomakkeella, suorittamalla mittauksia mittalaitteilla ja käyttämällä olemassa olevia tietokannoista löytyviä tietoja. (Taanila 2011, 2.)

Kvantitatiivista tutkimusta voidaan nimittää myös tilastolliseksi tutkimukseksi. Sen avulla selvitetään lukumääriin ja prosenttiosuuksiin liittyviä kysymyksiä sekä eri asioiden välisiä riippuvuuksia tai tutkittavissa ilmiöissä tapahtuneita muutoksia. Aineiston keruussa käytetään yleensä standardoituja tutkimuslomakkeita valmiine vastausvaihtoehtoineen. Asioita kuvataan numeeristen suureiden avulla ja tuloksia voidaan havainnollistaa taulukoin tai kuvioin. (Heikkilä 2005, 16.)

Kvalitatiivinen tutkimus auttaa ymmärtämään tutkimuskohdetta ja selittämään sen käyttäytymisen ja päätösten syitä. Siinä rajoitutaan yleensä pieneen määrään tapauksia, mutta ne pyritään analysoimaan mahdollisimman tarkasti. Tutkittavat valitaan yleensä harkinnanvaraisesti eikä pyritäkään tilastollisiin yleistyksiin. Kvalitatiivisessa tutkimuksessa aineistoa kerätään vähemmän strukturoidusti kuin kvantitatiivisessa tutkimuksessa ja aineisto on usein tekstimuotoista. (Heikkilä 2005, 16–17.)

8.3 Tutkimusaineiston analyysi

Tutkimusaineiston avoimet kysymykset analysoimme sisällönanalyysia käyttäen. Sisällönanalyysilla pyritään saamaan tutkittavasta ilmiöstä kuvaus tiivistetyssä ja yleisessä muodossa (Sarajärvi & Tuomi 2009, 103). Tutkimuksen aineisto kuvaa tutkittavaa ilmiötä ja analyysin tarkoitus on luoda sanallinen ja selkeä kuvaus tutkittavasta ilmiöstä. Sisällönanalyysilla pyritään järjestämään aineisto tiiviiseen ja selkeään muo-

toon kadottamatta sen sisältämää informaatiota. Tutkimusaineiston analyysin eteneminen tapahtuu seuraavien vaiheiden läpi: 1. aineiston redusointi eli pelkistäminen, 2. aineiston klusterointi eli ryhmittely ja 3. abstrahointi eli teoreettisten käsitteiden luominen. (Sarajärvi & Tuomi 2009, 108.)

Tilastoja voidaan havainnollistaa erilaisilla graafisilla esityksillä eli diagrammeilla. Esimerkiksi Excelin avulla voidaan laatia erilaisia diagrammeja. (Holopainen & Pulkkinen 2002, 49.) Webropol –ohjelma kerää monivalintakysymysten vastaukset valmiiksi diagrammeiksi ja ilmoittaa vastausten prosenttiosuuden kokonaisvastaajamäärästä. Näin ollen meidän ei tarvinnut käyttää SPSS –tilastointiohjelmaa, koska olimme saaneet Webropolista valmiiksi kootut vastaukset. Monivalintakysymyksiä varten laadimme Excelillä diagrammit vastausten perusteella. Diagrammien laatiminen selkeytti huomattavasti vastausten esittämistä ymmärrettävään muotoon. Diagrammien tarkoituksena on tiivistää suuren tilastoaineiston sanoma keskeisiin seikkoihin, osoittaa totuudenmukaisesti tilastotietojen sisältämä fakta, houkutella lukijaa ajattelemaan asiaa, korostaa, että kuvion sanoma syntyy vertailusta sekä elävöittää tutkimusraporttia (Holopainen & Pulkkinen 2002, 64).

8.4 Tutkimuksen luotettavuus ja eettisyys

Tutkimuksen tekijän täytyy olla kaikissa vaiheissa huolellinen, rehellinen ja kriittinen. Tutkimuksen tekijä toimii toivottavasti niin asiantuntevasti ja huolellisesti, että hän voi pitää tutkimustaan luotettavana ja pätevänä. Luotettavuuden ja pätevyyden edellytyksinä ovat muun muassa tarkoitukseen sopiva tutkimusasetelma, luotettava ja pätevä mittaaminen sekä tarkoituksenmukainen otantamenetelmä. (Taanila 2011, 4.) Luottamuksellisuutta, aineiston käyttötarkoitusta ja säilyttämistä koskevat lupaukset annetaan tutkittaville tyypillisesti haastattelun alkaessa ja ne koskevat yhtä lailla niin aineiston keränneitä kuin arkistoitua aineistoa käyttäviä tutkijoita. (Kuula & Tiitinen 2010, 450.)

Kyselymme ensimmäisellä sivulla kerroimme vastaajille mikä on kyselyn tarkoitus ja mitä vastauksien avulla pyritään kehittämään. Lisäksi kyselyn alussa ilmoitimme vastaajille heidän anonymiteetin säilyvän ja vastaustulosten olevan luottamuksellisia. Violan työntekijät olivat yhteydessä kyselyyn osallistuneisiin asiakkaisiin ja neuvoivat asiakkaita kyselyn toteuttamisessa. Vastaukset tallentuivat Webropoliiin anonymina,

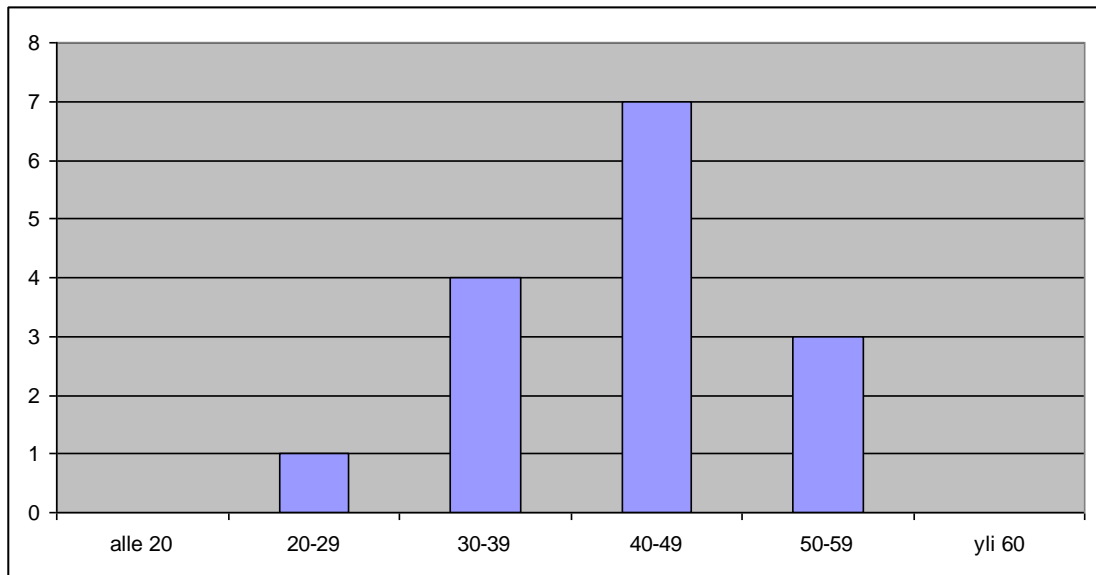
joten tutkijat eivät saaneet tietää vastanneiden henkilöllisyyttä. Tutkimusaineiston käsittelyn lähtökohtana on aineiston luottamuksellisuus. Tutkimusaineistoa ei saa luovuttaa eikä tutkittavien yksityisasiota paljastaa ulkopuolisille missään tutkimuksen vaiheessa. Lisäksi aineisto täytyy hävittää tutkimuksen valmistumisen jälkeen (henkilötietolaki 7: 34–35 §). (Mäkinen 2006, 148.)

Hyvässä tutkimusraportissa tutkija arvioi koko tutkimuksen luotettavuutta käytettävissä olevien tietojen perusteella. Tutkimuksen luotettavuuden kannalta on hyvin tärkeää, että otos on edustava ja tarpeeksi suuri, vastausprosentti on korkea ja kysymykset mittaavat oikeita asioita kattaen koko tutkimusongelman. (Heikkilä 2005, 188.) Tutkimuksen luotettavuutta ja todettujen virhelähteiden vaikutusta tutkimustuloksiin tulee pohtia avoimesti. (Heikkilä 2005, 177.) Yksi tutkimuksen tärkeimmistä eettisistä periaatteista liittyy tutkimustulosten paikkansa pitävyyden tarkistamiseen, niiden yleistettävyyteen ja julkistamiseen. (Mäkinen 2006, 102.) Tutkijalla on eettinen vastuu tutkimustyöstään. Tutkijan on pysyttädyttävä vain siinä, minkä tutkimus osoittaa oikeaksi. Tulokset on raportoitava niin, ettei kenenkään yksittäisen vastaajan tiedot paljastu tutkimustuloksista. (Heikkilä 2005, 177.)

9 TUTKIMUKSEN TULOKSET

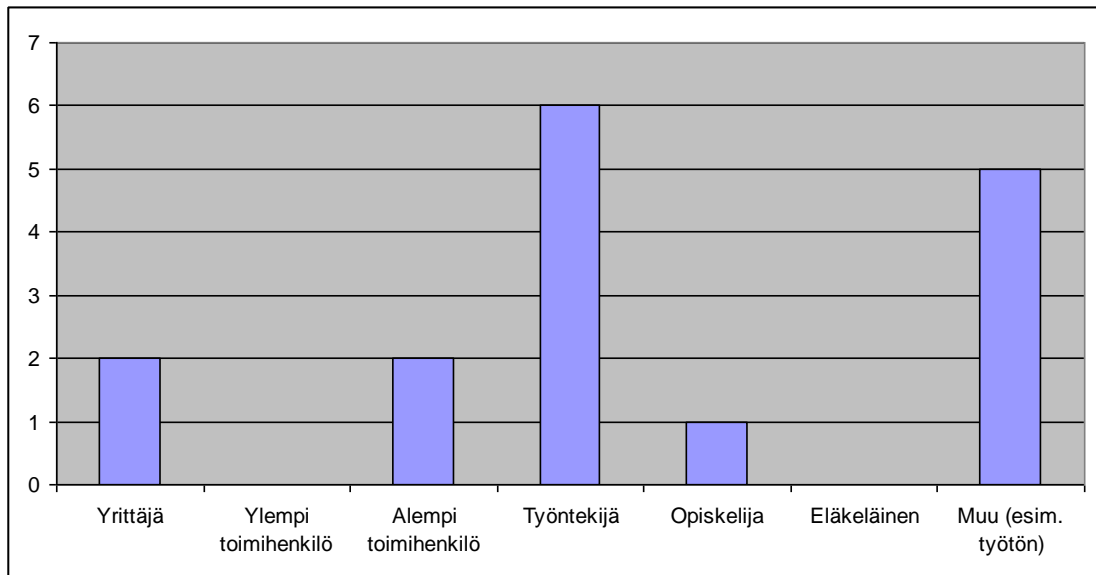
9.1 Millaisesta tutkimusjoukosta oli kyse?

Kyselyyn vastasi yhteensä 16 parisuhteessaan väkivaltaa kokenutta naista. Vastaajista suurin osa 46,7 % (n= 7) oli iältään 40–49-vuotiaita. Vastanneista 26,7 % (n= 4) oli 30–39-vuotiaita. Kolme vastaajaa oli 50–59-vuotiaita ja vain yksi vastaajista 20–29-vuotias. Yksi vastaajista jätti kertomatta ikänsä. (Kuvio 3.)

KUVIO 3. Vastaajien ikä (n= 15)

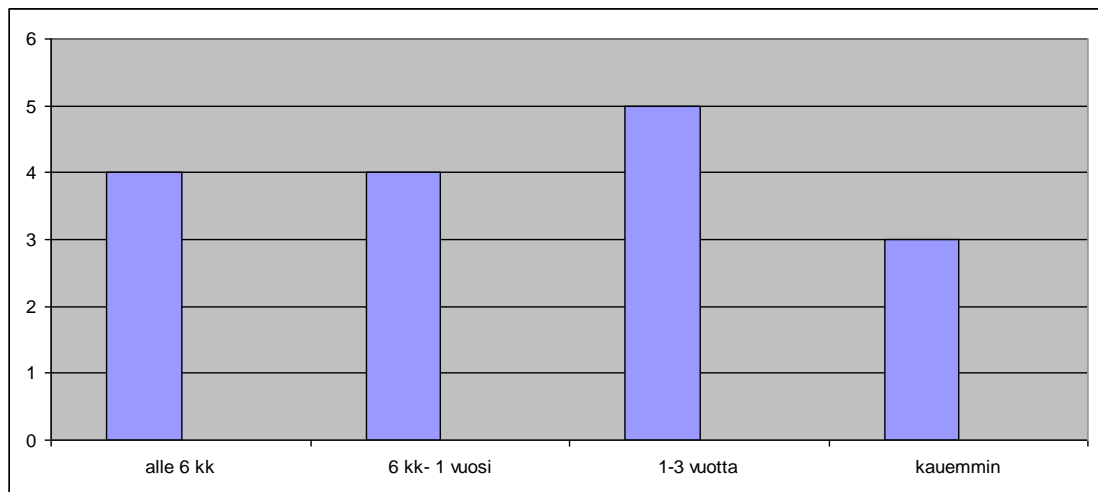
Kysymyksessä numero 2 kartoitimme vastaajien sosioekonomista asemaa. Vastanneista 37,5 % (n= 6) toimii työntekijänä. Vastanneista 31,3 % oli vastannut sosioekonomiseksi asemakseen muu (esim. työtön). Vastaajista kaksi toimii yrittäjänä ja kaksi alempana toimihenkilönä. Yksi vastaajista oli opiskelija. (Kuvio 4.)

KUVIO 4. Vastaajien sosioekonominen asema (n= 16)

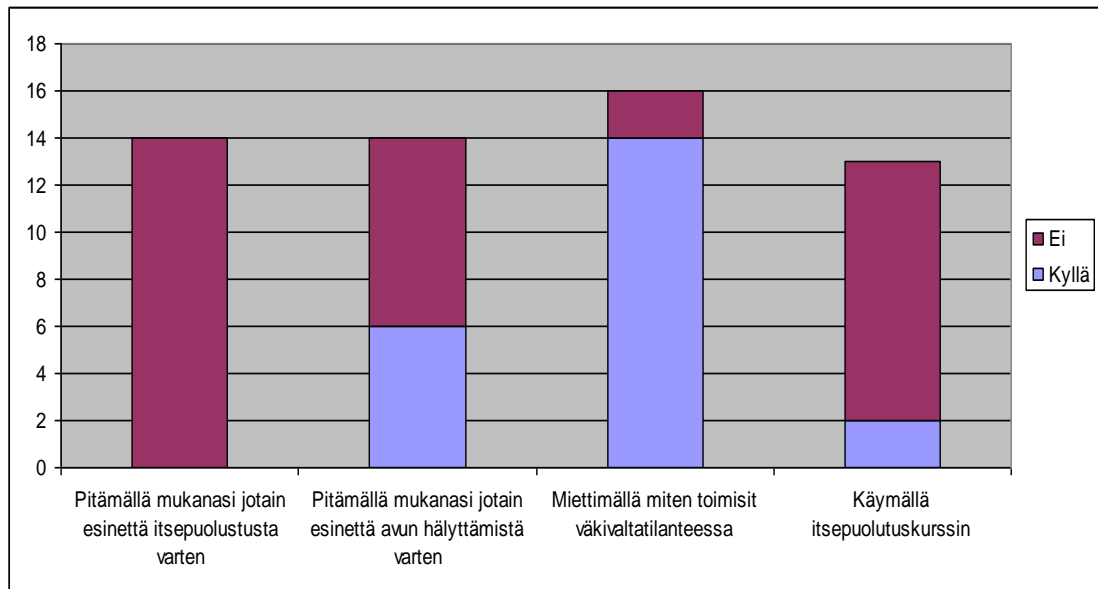
Vastaajista suurin osa 62,5 % (n= 10) oli asioinut Viola ry:ssä yli 10 kertaa. Vastaajista 37,5 % (n= 6) oli asioinut 3-10 kertaa. Kyselyyn vastanneista 31,3 % (n= 5) oli asioinut Viola ry:ssä 1-3 vuoden ajan. Vastaajista 25 % (n= 4) oli asioinut Violassa alle

kuusi kuukautta ja sama määrä kuudesta kuukaudesta yhteen vuoteen. Vastanneista kolme oli asioinut kauemmin kuin kolme vuotta. (Kuvio 5.)

KUVIO 5. Kuinka kauan vastaaja on asioinut Violassa? (n= 16)

Kysymykseen oliko vastaaja varautunut väkivaltatilanteisiin kotona/ kodin ulkopuolella, 14 vastaajaa ei pitänyt mukanaan jotain esinettä itsepuolustusta varten. Kaksi vastaajaa oli jättänyt vastaamatta tähän vaihtoehtoon. Vastaajista 42,9 % (n= 6) oli pitänyt mukanaan jotain esinettä avun hälyttämistä varten, kun taas 57,1 % (n= 8) ei ollut pitänyt jotain esinettä mukanaan avun hälyttämistä varten. Kaksi vastaajaa oli jättänyt vastaamatta edellä mainittuun vaihtoehtoon. Vastaajista 87,5 % (n= 14) oli miettinyt miten toimisi väkivaltatilanteessa, kun kaksi vastaajaa ei ollut miettinyt miten toimisi. Vastaajista 84,6 % (n= 11) ei ollut käynyt itsepuolustuskurssia, kun taas kaksi vastaajaa oli käynyt itsepuolustuskurssin. (Kuvio 6.)

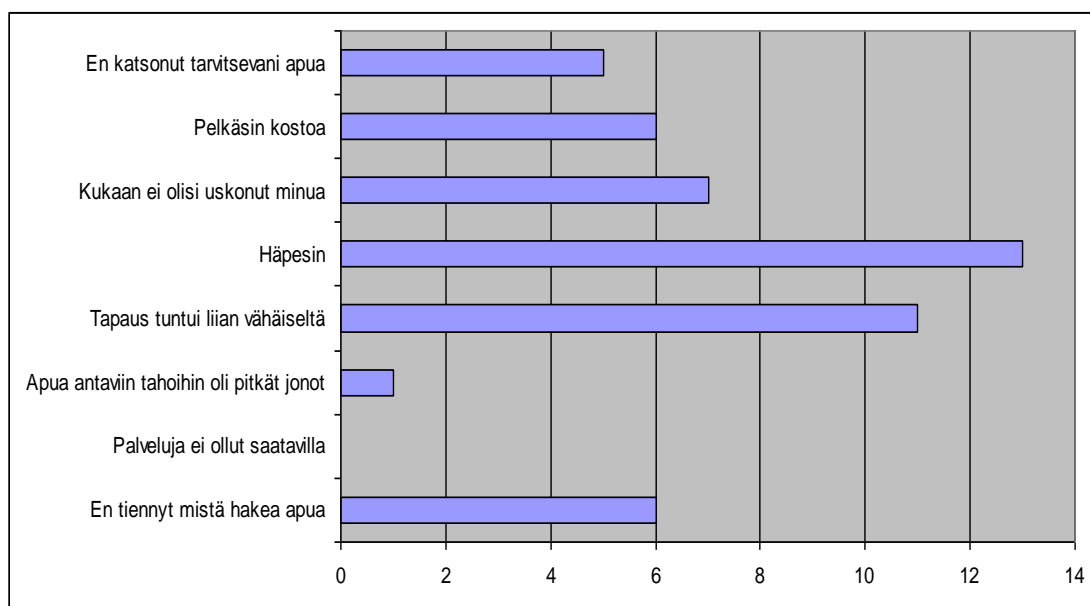

KUVIO 6. Oliko vastaaja varautunut väkivaltilanteisiin? (n= 16)

9.2 Mistä väkivallan uhri haki apua?

Kysymyksessä kuinka kauan väkivalta oli kestänyt ennen kuin hait apua vastaukset vaihtelivat muutamasta kerrasta 17:ään vuoteen (keskiarvon ollessa 9,9 vuotta). Vuosia kestänyt väkivalta oli vaihdellut muotoaan fyysisestä henkiseen, saanut aikaan uhrin tottumisen väkivaltaan ja ajanut uhrin muovaamaan omaa elämäänsä miestä tyydyttäväksi. Yksi vastaajista kertoi, että kokemuksena oli lapsuudessa koettu väkivalta, johon hän sai apua vasta saatuaan itse lapsen. Toinen vastaaja ilmoitti, että kaikissa aikaisemmissa suhteissa oli ollut väkivaltaa, mutta hän ei hakenut apua. Viimeisin väkivaltainen suhde kesti 5-6 vuotta ennen kuin hän haki apua tilanteeseen.

Kysymykseen olivatko vastaajat joskus jättäneet hakematta apua väkivaltatapaukseen ja mitkä olivat syyt, 86,7 % (n= 13) vastaajista oli hävennyt, 73,3 % (n= 11) vastaajista koki tapauksen tuntuvan liian vähäiseltä. Vastaajista 46,7 % (n= 7) kokivat, että kukaan ei olisi uskonut heitä. Kuusi vastaajaa ei tiennyt mistä hakea apua tai pelkäsi kosta. Vastaajista viisi ei katsonut tarvitsevasa apua. Yksi vastaaja koki, että apua antaviin tahoihin oli liian pitkät jonot. (Kuvio 7.)

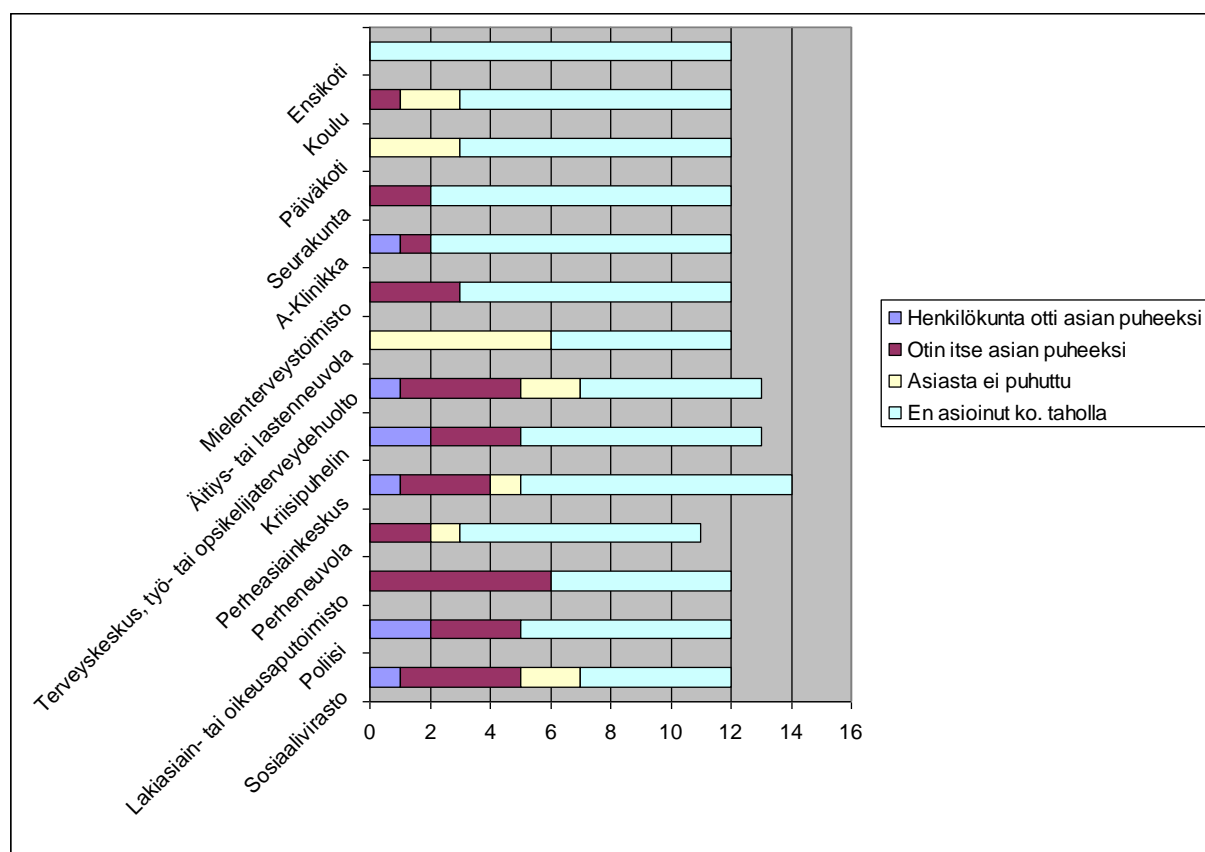

KUVIO 7. Olivatko vastaajat joskus jättäneet hakematta apua väkivaltatapaukseen ja mitkä olivat tärkeimmät syyt? (n= 15)

Edellä olevaan kysymykseen liittyen kysyimme vastaajilta avoimella kysymyksellä olivatko he jättäneet hakematta apua väkivaltatapaukseen jonkin muun syyn takia ja mikä oli syy. Kysymykseen vastasi seitsemän kyselyyn osallistuneista. Kaksi vastaajaa oli jättänyt hakematta apua pelkäämisen takia. Toinen heistä kertoi, että ”*pelkäsin exän vanhempien reaktiota ja lasten menetystä!*”, toinen vastaajista kertoi pelkäävänsä, että kumppani suuttuu. Yksi vastaajista ilmoitti jättäneensä hakematta apua väsymyksen ja masennuksen vuoksi. Yksi totesi, että ”*en jaksanut*”. Eräs vastaaja kertoi, että ”*Uskoin miestäni, joka sanoi että aiheutan väkivallan käytökselläni eli olemalla vaikea ihminen*’.”. Yksi vastaaja vastasi, ettei ollut jättänyt hakematta apua muun syyn vuoksi.

Kysyimme vastaajilta, jos he olivat asioineet seuraavilla tahoilla, otettiinko väkivalta puheeksi. Kysymykseen saatiin vastaus 14 vastaajalta. Kaksi vastaajaa oli jättänyt vastaamatta kysymykseen. Kohdassa henkilökunta otti asian puheeksi vastaajista 16,7 % (n=2) oli asioinut poliisin kanssa, toiseksi eniten 15,4 % (n= 2) oli asioinut kriisipuhelimessa. Sosiaalivirastossa, perheasiainkeskuksessa, terveyskeskuksessa / työ- tai opiskeluterveydenhuollossa ja A-Klinikalla oli asioinut vastaajista vain yksi ja näissä paikoissa väkivalta otettiin puheeksi. Kohdassa otin itse asian puheeksi 50 % (n= 6) vastaajista oli asioinut lakiasiain- tai oikeusaputoimistossa ja 33,3 % (n= 4) oli asioinut sosiaalivirastossa. Kolmanneksi eniten oli asioitu terveyskeskuksessa / työ- tai opiskeluterveydenhuollossa ja neljännes vastaajista (n= 3) oli ottanut asian puheeksi

asioidessaan mielenterveystoimistossa sekä poliisin kanssa. Kolme vastaajaa oli ottanut väkivallan puheeksi perheasiainkeskuksessa ja kriisipuhelimessa. Kaksi vastaajaa oli asioinut seurakunnassa sekä perheneuvolassa. Myös A-klinikalla ja koulussa asioidessaan vastaajat olivat ottaneet väkivallan puheeksi. Kohdassa asiasta ei puhuttu 50 % (n= 6) vastaajista oli asioinut äitiys- ja lastenneuvolassa. Neljännes vastaajista oli asioinut päiväkodissa. Koulussa ja sosiaalivirastossa oli asioinut 16,7 % (n= 2) vastaajista. Väkivaltaa ei otettu puheeksi myöskään asioitaessa perheneuvolassa, perheasiainkeskuksessa, terveyskeskuksessa/ työ- tai opiskeluterveydenhuollossa. (Kuvio 8.)

KUVIO 8. Jos vastaajat asioivat seuraavilla tahoilla väkivallan tapahtumisen aikaan, otettiinko väkivalta puheeksi? (n= 14)

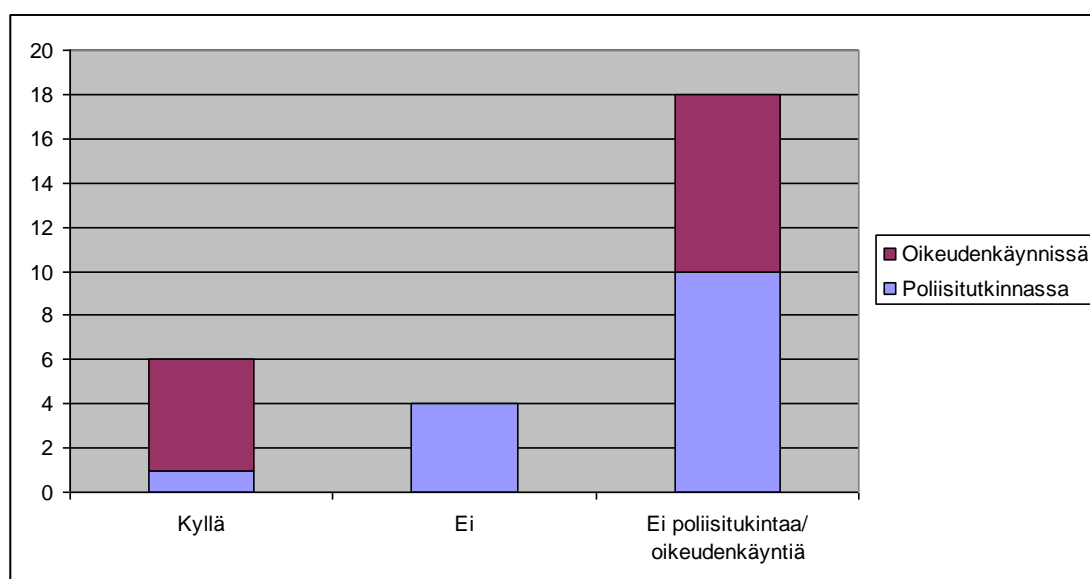
Vastaajilta kysyttiin tarkentavana kysymyksenä olivatko he asioineet jossain muualla, missä he olivat asioineet ja otettiinko väkivalta puheeksi. Kyselyyn vastanneista kahdeksan oli vastannut tarkentavaan kysymykseen. Neljä vastaajaa oli asioinut Violassa, jossa väkivalta otettiin puheeksi. Yksi vastaajista oli asioinut turvakodissa, jossa väkivalta otettiin puheeksi. Yksi vastaajista oli asioinut perhetyöntekijällä, joka otti asian puheeksi ja oli ohjannut vastaajan terapiaan. Yksi vastaajista oli asioinut myllyhoidos-

sa, mutta ei vastannut otettiin siellä väkivaltaa puheeksi. Yksi vastaajista ei ollut asioinut muualla.

9.3 Saivatko väkivallan uhri ja lapset apua?

Kysymyksessä ilmoititko väkivaltatapauksesta poliisille vastaajista suurin osa 52,3 % (n= 8) ei ilmoittanut väkivaltatapauksesta poliisille. Vastaajista 26,7 % (n= 4) oli ilmoittanut poliisille. Kolme vastaajaa ei ollut ilmoittanut poliisille väkivaltatapauksesta, mutta se tuli muuten poliisin tietoon.

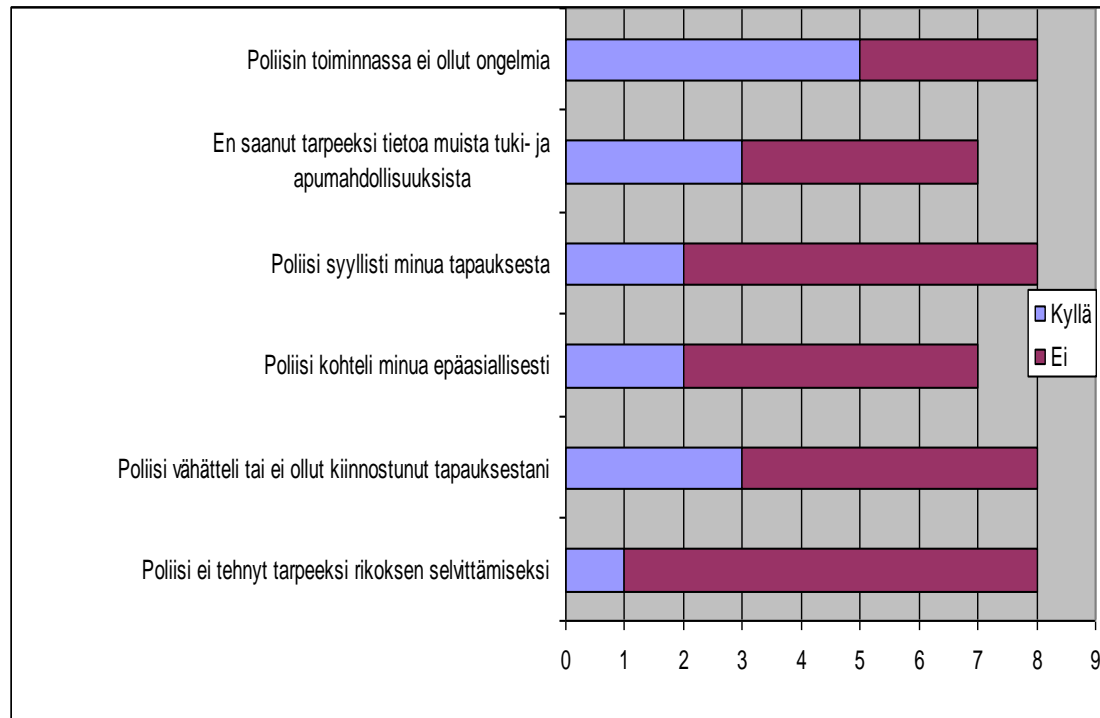
Kysymykseen jos tapaus eteni poliisitutkintaan tai oikeudenkäyntiin, oliko sinulla tukihenkilö tai oikeudellinen avustaja, 66,7 % (n= 10) vastasi, että väkivaltatapaus ei edennyt poliisitutkintaan ja 61,7 %:ssa (n= 8) tapaus ei edennyt oikeudenkäyntiin. Tukihenkilön tai oikeudellisen avustajan sai yksi vastaajista poliisitutkintaa varten ja 38,5 % (n= 5) vastaajista oikeudenkäyntiä varten. Vastaajista 26,7 %:lla (n= 4) ei ollut tukihenkilöä tai oikeudellista avustajaa poliisitutkinnassa. (Kuvio 9.)

KUVIO 9. Jos tapaus eteni poliisitutkintaan tai oikeudenkäyntiin, oliko sinulla tukihenkilö tai oikeudellinen avustaja? (esim. asianajaja) (n= 15)

Vastaajista 62,5 % (n= 5) oli sitä mieltä, että poliisin toiminnassa ei ollut ongelmia, kun taas 37,5 % (n= 3) vastaajaa oli sitä mieltä, että poliisin toiminnassa oli ongelmia. Kolme vastaajaa koki, ettei saanut tarpeeksi tietoa muista tuki- ja apumahdollisuuksista ja koki että poliisi vähätteli tai ei ollut kiinnostunut tapauksesta. Kahta vastaajaa

poliisi oli kohdellut epäasiallisesti ja kahta vastaajaa poliisi oli syyllistänyt tapauksesta. Yhden vastaajan kohdalla poliisi ei tehnyt tarpeeksi rikoksen selvittämiseksi. (Kuvio 10.)

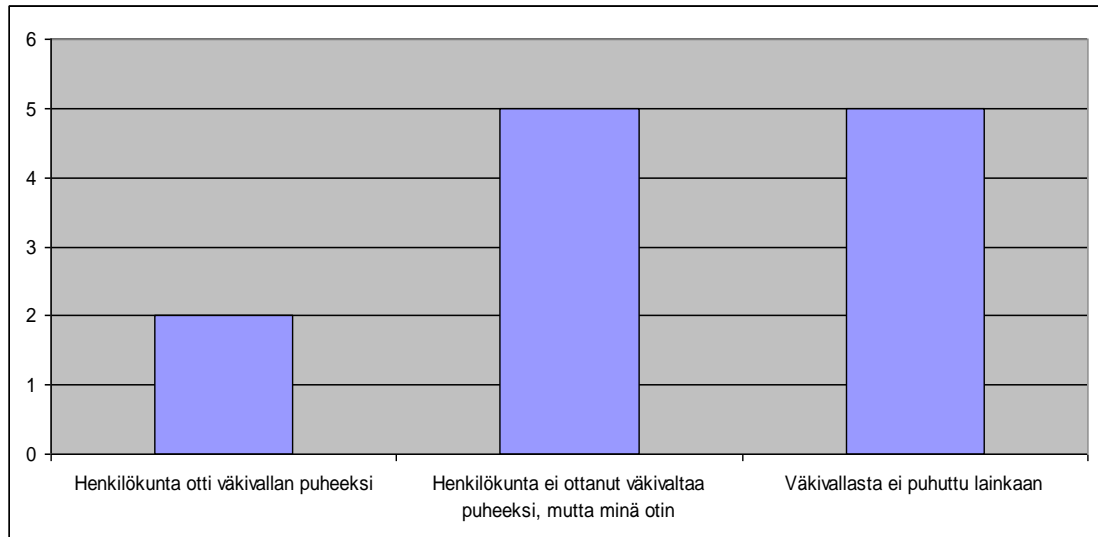

KUVIO 10. Esiintyikö poliisin toiminnassa seuraavia ongelmia? (n= 9)

Edelliseen kysymykseen pyydettiin vastaajilta myös tarkentava kysymys esiintyikö poliisin toiminnassa muunlaisia ongelmia ja mitä ongelmia. Kysymykseen oli saatu vain yksi vastaus. Vastaajan mielestä häntä kohdeltiin ihan hyvin, mutta olisi kriisipuhelimesta voinut kertoa aiemmin.

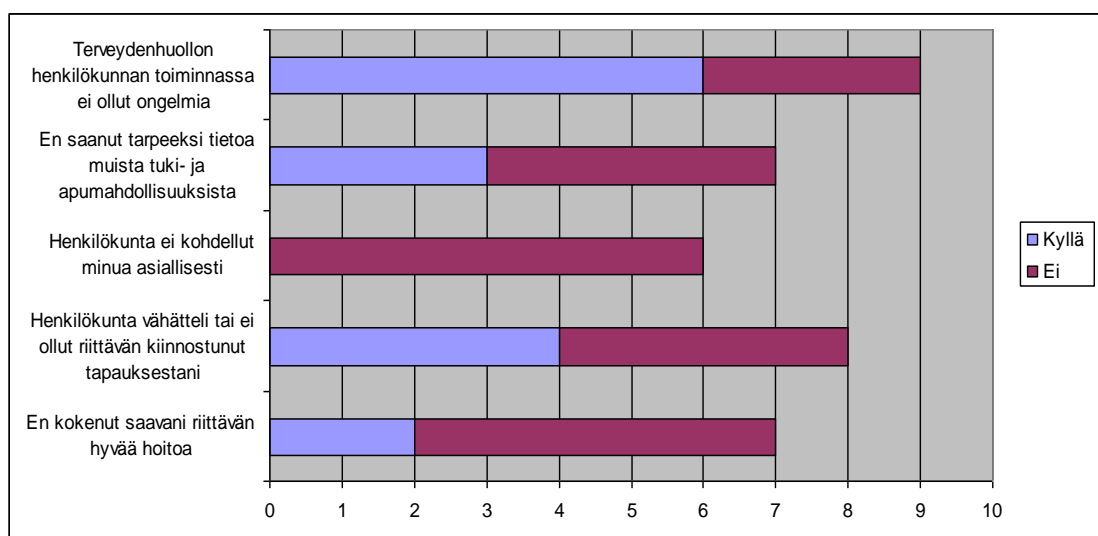
Kysymyksessä ohjasiko poliisi vastaajat muiden ammattiauttajien luokse 57,1 % (n= 4) vastaajista poliisi ohjasi heidät muiden ammattiauttajien luokse. Vastaajista 42,9 % (n= 3) ei oltu ohjattu muiden ammattiauttajien luokse. Seitsemän vastaajaa oli vastannut kysymykseen käsiteltiinkö väkivaltatapausta rikosasioiden sovittelussa. Yhdenkään vastaajan kohdalla asiaa ei käsitelty rikosasioiden sovittelussa.

Vastaajista 41,7 % (n= 5) vastasi, että terveydenhuollon henkilökunta ei ottanut väkivaltaa puheeksi, mutta vastaaja itse oli ottanut asian puheeksi. Sama määrä vastaajista vastasi, ettei terveydenhuollon henkilökunta ottanut lainkaan asiaa puheeksi. Kahden vastaajan kohdalla henkilökunta oli ottanut väkivallan puheeksi. (Kuvio 11.)

KUVIO 11. Ottiko terveydenhuollon henkilökunta väkivallan puheeksi? (n= 12)

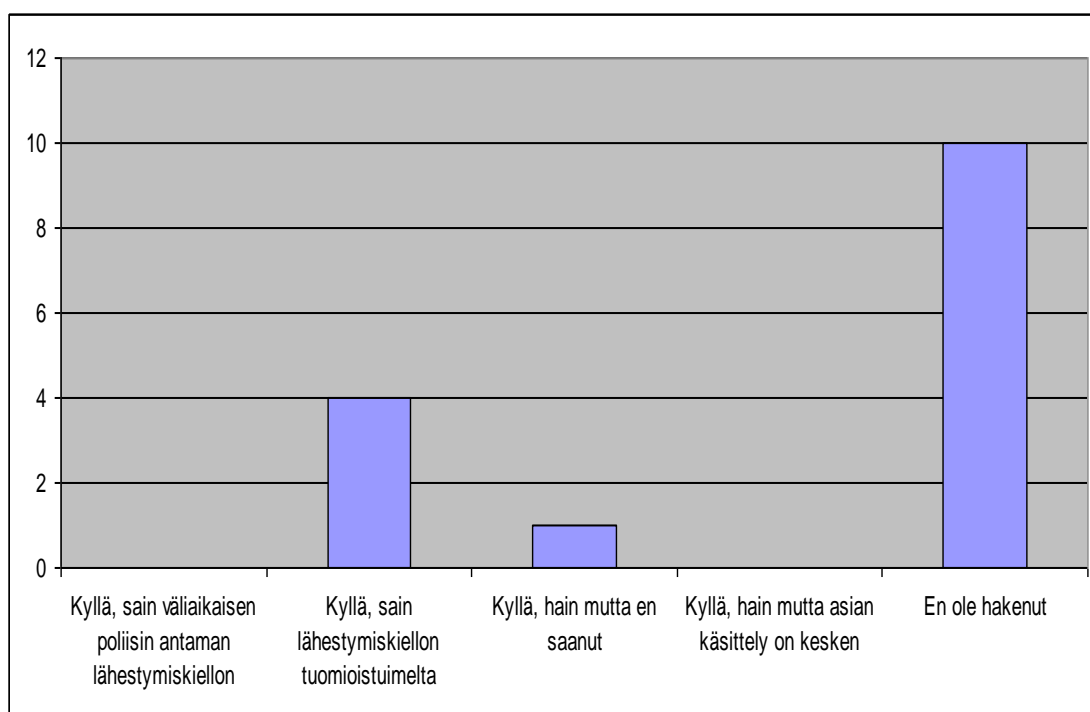
Vastaajista 66,7 % (n= 6) oli sitä mieltä, ettei terveydenhuollon henkilökunnan toiminnassa ollut ongelmia, kolme vastaajaa oli kuitenkin sitä mieltä, että toiminnassa oli ongelmia. Henkilökunta vähätteli tai ei ollut riittävän kiinnostunut tapauksesta 50 %:ssa (n= 4) vastauksista. Sama määrä vastaajista koki, ettei henkilökunta ollut vähätellyt heidän tapausta. Kolme vastaajaa koki, ettei ollut saanut tarpeeksi tietoa muista tuki- ja apumahdollisuuksista. Kaksi vastaajaa koki, ettei saanut tarpeeksi hyvää hoitoa. Kuusi vastaajaa koki, että henkilökunta oli kohdellut heitä asiallisesti. (Kuvio 12.)

KUVIO 12. Esiintykö hoidossa seuraavia ongelmia? (n= 11)

Kysyimme lisäksi esiintyikö hoidossa muita ongelmia ja mitä. Kysymykseen saimme vastauksen vain yhdeltä. Vastaja kertoi, että pahoinpitelyn jälkeen terveyskeskuslääkäri tutki, eikä tehnyt muuta. Kysymyksessä ohjasiko terveydenhuollon henkilökunta muiden ammattiauttajien palveluihin, 55,6 % (n= 5) vastasi, että hoitohenkilökunta ei ohjannut heitä muiden ammattiauttajien luokse. Neljän vastaajan kohdalla hoitohenkilökunta ohjasi heidät muiden ammattiauttajien luokse.

Vastaajista 66,7 % (n= 10) ei ollut hakenut lähestymiskieltoa miehen väkivaltaisuuden takia. Vastaajista 26,7 % (n= 4) haki lähestymiskieltoa ja sai sen tuomioistuimelta. Yksi vastaajista oli hakenut lähestymiskieltoa, mutta ei saanut sitä. (Kuvio 13.)

KUVIO 13. Ovatko vastaajat hakenet lähestymiskieltoa miehen väkivaltaisuuden takia? (n= 15)

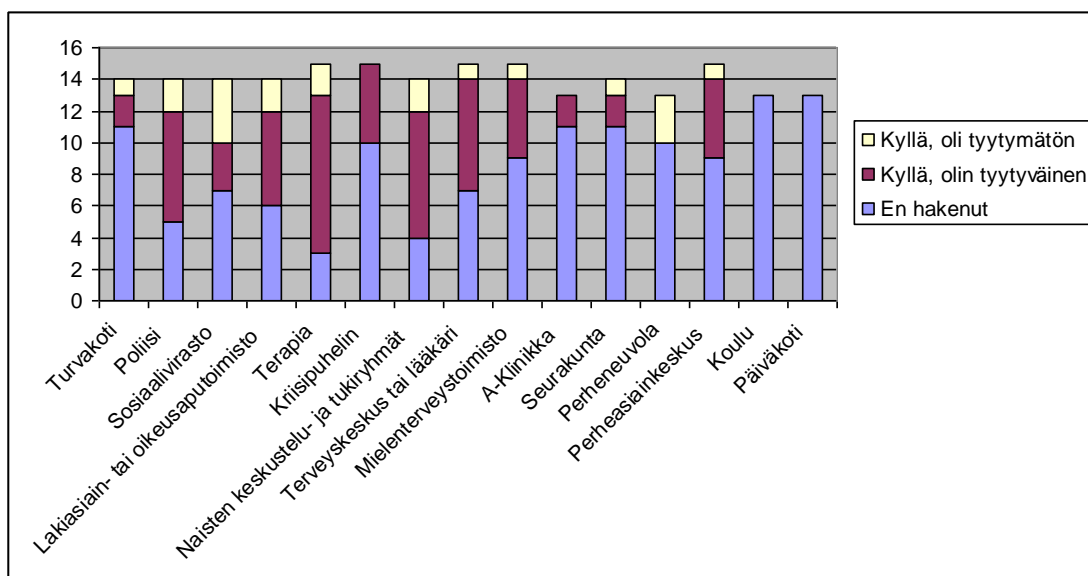
Kysyimme avoimella kysymyksellä oliko lähestymiskiellon hakemisessa ongelmia ja jos oli niin millaisia. Vastaus kysymykseen saatiin neljältä kyselyyn osallistuneelta. Yksi vastaajista vastasi ”*olisi tarvittu todistaja (äitini) siihen, että lapseni isä on uhannut tappaa poikamme, mutta kun äiti ei uskaltanut tulla todistamaan, en saanut lähestymiskieltoa*”. Yksi vastaajista piti tuomarin ja poliisin käytöstä epäasiallisena. Yksi vastaajista haki lähestymiskieltoa, mutta perui sen, koska ajatteli sen tuottavan enemmän ongelmia. Yhdelle vastaajalle käsittelyaika oli liian pitkä myös poliisin myöntämän väliaikaisen kiellon saamisessa.

Kaksi vastaajaa kertoi miten lähestymiskielto toteutui. Kysymyksessä pyydettiin lisäksi kuvaamaan mahdollisia ongelmia tai hankalia tilanteita. Ensimmäinen vastaaja kertoi, että mies ei noudattanut kieltoa ja poliisi ei valvonut tai välittänyt, vaikka ilmoitus rikkomuksesta puhelimella tehtiin. Toinen vastaajista kertoi, että ”*ex rikkoi sitä heti useita kertoja*”.

Vastaajista viisi ilmoitti, että viranomaistoiminnassa otettiin huomioon myös lapset. Viranomaiset huomioivat lapsia huonosti tai ei ollenkaan kolmessa tapauksessa. Yhdellä vastaajalla ei ollut viranomaiskontaktia laisinkaan ja kahdella vastaajalla ei ollut lapsia tai lapset olivat aikuisia. Yhdessä tapauksessa sosiaaliviranomaiset huomioivat lapsen tilanteen, mutta muualla lasta ei huomioitu. Lapsille toivottiin palveluihin kriisiapua, terapiaa, tilanteen käsittelyä, neuvoja ja ehdotuksia sekä taloudellista turvaa.

9.4 Oliko väkivallan uhri tyytyväinen saamaansa palveluun?

Kysymykseen hakivatko vastaajat apua väkivaltatapauksen takia seuraavilta tahoilta ja olivatko he tyytyväisiä saamaansa apuun, saatiin vastaus 15:ltä vastaajalta. Tyytyväisiä, vastaajista 66,7 % (n= 10), oltiin terapiasta saamaan palveluun. 57,1 % (n= 8) vastaajista oli tyytyväisiä naisten keskustelu- ja tukiryhmästä saamaansa apuun. Seitsemän vastaajaa oli hakenut apua poliisilta sekä terveyskeskuksesta tai lääkäriltä ja olivat tyytyväisiä saamaansa apuun. Lakiasiain- tai oikeusaputoimistosta saamaansa apuun oli tyytyväisiä 42,9 % (n= 6) vastaajista. Viisi vastaajaa oli tyytyväisiä kriisipuhelimesta, mielenterveystoimistosta ja perheasiainkeskuksesta saamaansa apuun. Kaksi vastaajaa oli hakenut apua turvakodista, A-Klinikalta sekä seurakunnasta ja olivat tyytyväisiä saamaansa palveluun. Tyytymättömiä, 28,6% (n= 4), oltiin sosiaalivierastosta saatuun apuun. Vastaajista 23,1 % (n=3) oli tyytymättömiä perheneuvolaan. Poliisista, lakiasiain- ja oikeusaputoimistosta ja naisten keskustelu- ja tukiryhmistä saatuun apuun oli tyytymättömiä 14,3 % (n= 2) vastaajista. Tyytymättömiä oltiin myös turvakodista, terapiasta, terveyskeskuksesta / lääkäristä, mielenterveystoimistosta, seurakunnasta sekä perheasiainkeskuksesta saatuun apuun. (Kuvio 14.)

KUVIO 14. Hakivatko vastaajat apua seuraavilta tahoilta ja olivatko he tyytyväisiä saamaansa palveluun? (n= 15)

Edelliseen kysymykseen liittyen kysyimme hakiko vastaajat apua muualta ja olivatko he tyytyväisiä saamaansa palveluun. Kysymykseen saatiin vastaus 14:ltä kyselyyn vastanneelta. Vastaajista 50 % (n= 7) ei hakenut apua muualta. Sama määrä vastaajista oli hakenut apua muualta ja olivat tyytyväisiä saamaansa palveluun. Tähän kysymykseen liittyen halusimme vielä tarkentaa avoimella kysymyksellä mistä vastaajat olivat hakenet apua ja olivatko he tyytyväisiä saamaansa apuun. Kuudesta vastaajasta neljä oli hakenut apua Violasta ja olivat tyytyväisiä saamaansa apuun. Yksi vastaaja oli tyytyväinen saadessaan apua myllyhoidosta ja yksi perheasiainkeskuksesta.

Vastaajia pyydettiin kertomaan omin sanoin millä tavoin he olivat olleet tyytyväisiä/ tyytymättömiä palveluun. Vastaajien tyytyväisyyteen saaduista palveluista vaikutti suuresti se, kuinka vakavasti heihin ja väkivaltatilanteeseen suhtauduttiin. Kuunteleminen ja tuen tarjoaminen korostuivat vastauksissa. Vastaajat, jotka mainitsivat Violan, olivat paikan toimintaan tyytyväisiä: ”Viola oli ainut taho, josta saimme apua nopeasti sekä äidille että lapselle”; ”siellä saa puhua vapaasti”; ”Violassa on ammatitaitoinen henkilökunta”. Violassa eräs vastaajista kertoi huomanneensa, että on muitakin saman kokeneita ja he ovat edelleen elossa. Vastaajille oli tärkeää, että heidän kertomaansa ei kyseenalaisteta tai väheksytä. Myös se, että vastaaja sai varmistuksia omille päätelmilleen, koettiin tärkeäksi. Työpaikkalääkärin ja psykologin ripeään toimintaan oli ollut tyytyväinen yksi vastaajista. Tämän johdosta vastaaja sai lääkityksen, terapiaa ja sairauslomaa voimien keräämistä varten.

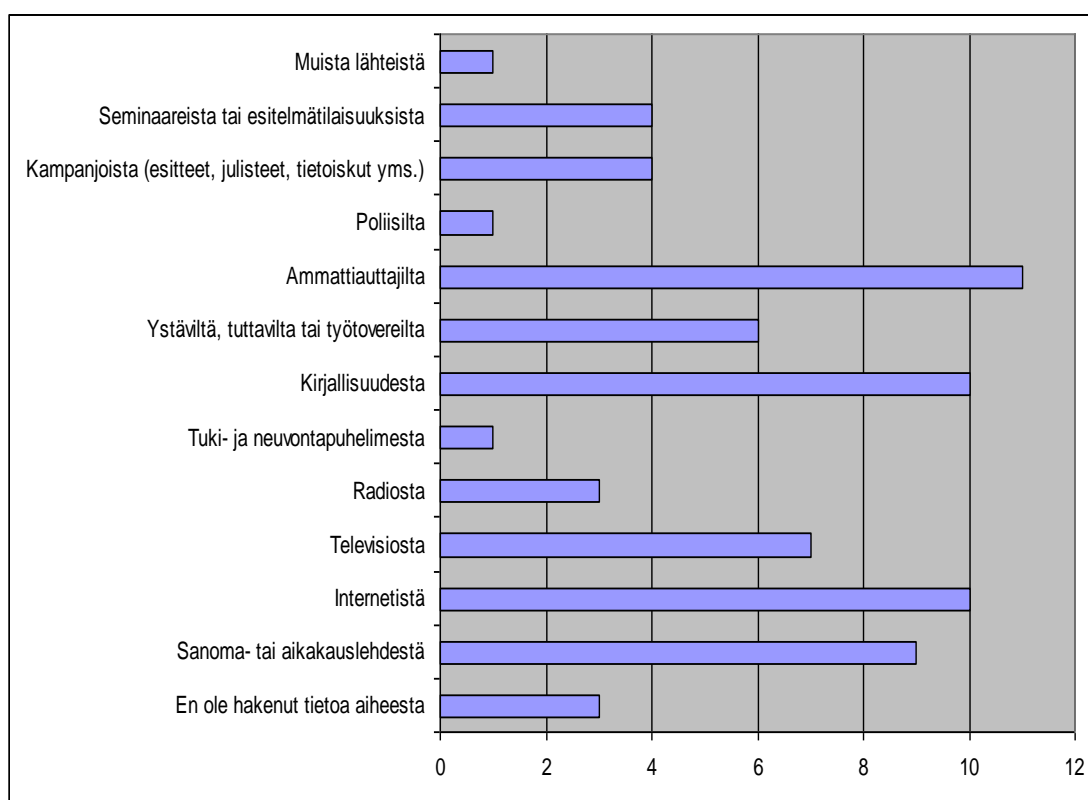
Tyytymättömyyttä palveluihin aiheuttivat pitkät odotusajat: *”perheneuvola ja perheasiainneuvottelukeskus tarjosivat vapaita aikoja 2-3 kuukauden päähän”*; vähättely: *”ihmisen sanomisia, pelkoja ja vammoja kohtaan”* ja se, että väkivaltaan ei paneuduttu tai kohtelu oli puolueellista. Kritiikkiä saavat myös eri alojen ammattilaiset, jotka eivät tunnista manipuloivaa käyttäytymistä väkivallan tekijän osalta. Tämän vuoksi kaksi vastaajista koki, että heitä pidettiin liioittelijoina ja valehtelijoina väkivallan suhteen. Uhrin ahdinko pahenee, kun väkivallan tekijää uskotaan väkivallan kokijan sijaan. Yksi vastaajista koki, että väkivaltaan ei pureuduttu vaan hän sai puhua mistä halusi, eikä näin ollen kyennyt purkamaan tilannettaan. Oikeuslaitoksen ja poliisin konkreettinen toiminta oli yhden vastaajan mielestä surkeaa: *”siellä ei ole tietoa narsismista ja narsistien toimista.”* Sosiaalitoimistossa asioinnin oli koettu olevan *”turhanpäiväistä jaarittelua”* yhden vastaajan mielestä.

Kysyimme vastaajilta oliko viranomaisten välinen yhteistyö toimivaa ja riittävän nopeaa väkivaltaa kokeneiden palveluissa ja palveluihin ohjaamisessa. Vastaajista kolme oli sitä mieltä, että viranomaisten välinen yhteistyö on toimivaa. Neuvola ja perhetyöntekijä ovat olleet *”minun pelastukseni”*, kuten yksi vastaajista toteaa. Vastaaja kuitenkin lisäsi, että ennen lapsen saamista ketään ei tuntunut kiinnostavan hänen vointinsa. Kuusi vastaajaa puolestaan ilmoitti, että viranomaistoiminta ei ole toimivaa: *”jäin aivan yksin tilanteessa, vaikka soitin useita kertoja viikossa eri tahoille ja pyysin itkien apua.”* Yhden vastaajan mielestä pitäisi olla enemmän rahaa henkilökunnan ja vertaisryhmien toimintaan. Kaksi vastaajaa ei osannut sanoa mielipidettään asiasta.

Kysyimme lisäksi oliko oikean, auttavan viranomaisen löytäminen vaikeaa. Seitsemän vastaajaa oli sitä mieltä, että auttavan viranomaisen löytäminen oli vaikeaa. Yhden vastaajan kohdalla neuvolan pyynnöstä perhetyöntekijä otti yhteyttä ja auttava taho löytyi. Hän lisäsi, että *”ilman lastani saisin vieläkin varmaan voida pahoin”*. Yksi vastaaja totesi, että auttavan tahon löytäminen oli lapsena vaikeaa, enää ei. Toinen vastaaja koki, että auttavan viranomaisen löytäminen on jossain määrin vaikeaa. Kolmen vastaajan mielestä auttavan viranomaisen löytäminen ei ole vaikeaa.

9.5 Millaisia olivat vastaajien kehittämisehdotukset?

Kysyimme vastaajilta ovatko he hakenet tietoa naisiin kohdistuvasta väkivallasta. Vastaajista 68,8 % (n= 11) oli hakenut tietoa ammattiauttajilta ja 62,5 % (n= 10) vastaajista oli hakenut tietoa internetistä ja kirjallisuudesta. Yhdeksän vastaajaa oli hakenut tietoa sanoma- tai aikakauslehdestä ja seitsemän televisiosta. Vastaajista 37,5 % (n= 6) haki tietoa ystäviltä, tuttavilta tai työtovereilta. Vastaajista neljä haki tiedon seminaareista tai esitelmätilaisuuksista sekä kampanjoista, kuten esitteet, julisteet, tietoiskut yms. Kolme vastaajaa oli hakenut tietoa radiosta. Tuki- ja neuvontapuhelimesta, poliisilta ja muista lähteistä oli hakenut yksi vastaaja. Kolme vastaajaa ei ollut hakenut tietoa naisiin kohdistuvasta väkivallasta. (Kuvio 15.)

KUVIO 15. Ovatko vastaajat hakenet tietoa naisiin kohdistuvasta väkivallasta? (n= 16)

Avoimella kysymyksellä kysyimme edelliseen kysymykseen liittyen, että oliko tiedon löytämisessä vaikeuksia ja kuinka tiedon saaminen tulisi toteuttaa. Kysymykseen oli saatu vastaus kahdeksalta vastaajalta. Vastaajista kaikki olivat löytäneet tietoa melko hyvin. Kaksi vastaajaa ilmoitti selkeästi, ettei tiedon löytämisessä ollut vaikeuksia. Osa totesi, että tietoa löytyy kunhan sitä osaa etsiä. Yksi vastaajista kertoi, että Violan

näkyvä esillä olo auttoi häntä löytämään paikan. Erään vastaajan mielestä tiedon etsiminen ja kysyminen on vaikeaa, koska monet kokevat häpeää, eivät uskalla tai halua kohdata kaikkea tai pelkäävät, että heidät nähdään. Erilaisten kampanjoiden avulla tilannetta voitaisiin parantaa. Helposti löydettävät nettisivut ja yhteystiedot parantaisivat myös tiedonsaantia. Myös viranomaisille toivotaan tietoa siitä, minne voi ohjata väkivallan tekijän / uhrin heti.

Kysymykseen kuinka viranomaispalveluja tulisi kehittää oli vastannut 11 kyselyyn osallistunutta. Kahdessa vastauksessa mainittiin kehittämisalueeksi viranomaisten välinen yhteistyö, kaksi vastaajaa toi esiin eri ammattialojen työntekijöiden kouluttamisen, heistä toinen tarkensi vastauksensa *”koulutusta varsinkin henkistä väkivaltaa kokeneiden auttamiseen”*. Yksittäisiä kehittämisideoita olivat Internetin väkivaltasivusto, neuvolan väkivaltakysely-lomake kattavammaksi, tietoa mistä saa apua, avun tarvitsijan ohjaaminen eteenpäin, henkisen väkivallan nostaminen julkiseen keskusteluun sekä lähestymiskiellon saaminen voimaan heti. Lisäksi vastaajat toivoivat enemmän matalan kynnyksen paikkoja, naisten kuuntelua, Violan kaltaisia palveluja ja esilletuloa.

Muita kuin viranomaisten tarjoamia palveluja ehdotti kahdeksan vastaajaa. Tärkeimmäksi nousi vertaistuki, joka tuli esiin kuudessa vastauksessa. Yksi vastaaja ehdotti vertaistuen osalta ilmoitusta neuvolan seinälle. Samassa vastauksessa mainittiin vertaistuen olevan tärkeää sitten *”kun on päässyt pahimman yli”*. Yksilöhoitoa kannatti yksi vastaajista, sillä *”kaikki eivät halua puhua tilanteestaan julkisesti”*. Asiakkaille tulisi tarjota palveluja joka kaupungissa ja kylässä, palvelujen tulisi olla ilmaisia. Matalan kynnykset paikat mainittiin kolmessa vastauksessa, lisäksi vastaajat toivoivat tukihenkilöä kuulustelutilanteeseen sekä ensikotia.

Hiukan yli puolet vastaajista haluaisi itse toimia tai vaikuttaa väkivaltaa kokeneiden palvelujen kehittämisessä. Kysymykseen vastasi 12 osallistujaa joista seitsemän ilmaisi halunsa auttaa, mutta *”aina vaan ei riitä jos on itsekin vielä avun tarpeessa”* ja *”kaikki voimat menevät arjessa jaksamiseen”*. Kaksi vastaajaa totesi, ettei osaa, *”raikeet eivät riitä”*, yksi vastaaja kertoi, ettei koulutuksen puutteen vuoksi pääse minnekään, *”vaikka kokemusta löytyy enemmän kuin oppikirjan lukeneelta”*. Palvelujen kehittämisen suhteen toiveena oli, että väkivaltalta otettaisiin tosissaan myös viranomaisten osalta. Lisäksi henkisestä väkivallasta tulisi puhua julkisuudessa enemmän.

Lainsäädännön toimivuutta ja riittävyyttä koskevaan kysymykseen oli tullut kymmenen vastausta. Seitsemän vastaajaa koki, että lainsäädäntö on riittämätön. Yksi vastaaja kertoi, että kieltäytyttyään lastensuojeluilmoituksen tekemisestä avunsaanti loppui heti. Neljässä vastauksessa mainittiin rangaistusten olevan liian lieviä, väkivallan tekijän asenteet ja tavat eivät muutu. Myös lasten ja henkisen kärsimyksen osalta lakiin tulisi tehdä muutoksia. Yhden vastaajan mielestä lähestymiskielto tulisi saada ”oikeasti auttavaksi asiaksi eikä vaan nimikkeeksi”. Lisäksi byrokratian koettiin olevan kovin raskas. Kolmella vastaajalla ei ollut tietoa / perehtymistä lainsäädäntöön liittyvistä asioista.

Lähes kaikki vastaajat (15) antoivat neuvoja väkivallan kohteeksi joutuneelle naiselle. Vastauksissa korostui avun hakeminen (12) ja puhumisen tärkeys. Vastaajat totesivat, että väkivaltaa ei tule hyväksyä osaksi omaa elämää, suhteesta lähteminen on vaikeaa mutta se kannattaa tehdä, sillä ”*elämä on elämisen arvoista ilman pelkoa*”. Moni vastaaja kehotti puhumaan asiasta jollekin, yksin ei kannata jäädä. Omaan pahaa oloaan ei tule hävetä tai vähätellä, vika ei ole uhrissa eikä väkivalta ole koskaan oikeutettua. Asiasta pitää puhua ääneen ja saada oikeutta ja apua itselleen. Väkivallantekijän puheisiin tai sopimuksiin ei kannata luottaa, sillä ”*harvoin lyönti tai henkinen väkivalta jää yhteen kertaan*”. Vastauksista kuvastui kannustus ja rohkaiseminen, jotta väkivaltaa kokenut nainen uskaltaisi hakea muutosta elämäänsä: ”*sinun ei tarvitse tyytyä siihen tilanteeseen*”.

10 POHDINTA

Tutkimuksen luotettavuus

Olemme vastauksia analysoidessamme pyrkineet olemaan huolellisia, jotta tutkimustulokset olisivat luotettavia. Analysoimme vastaukset kahdesti, jolla pyrimme varmistamaan vastausten oikeellisuuden. Toimeksiantajan tavoitteena oli, että tähän kyselyyn vastaisi 40–50 Viola ry:n asiakasta. Kyselyyn vastasi 16 asiakasta, joten vastausprosentti on 32 %. Vastausprosentti on melko matala, mikä vaikuttaa tutkimuksen luotettavuuteen. Vastauksia analysoidessamme huomasimme, että 16:desta asiakkaasta kaikki olivat vastanneet ainoastaan viiteen kysymykseen. Koska suureen osaan kysy-

myksistä saimme vastauksia vain osalta vastaajista, tutkimuksen luotettavuus heikenee. Kyselylomakkeessa on kaikkiaan 37 kysymystä ja pohdimmekin oliko kysymyksiä liikaa asiakkaan vastattavaksi. Tutkimuksen luotettavuutta olisi voinut parantaa, jos kysely olisi ollut lyhyempi ja kysymykset suppeampia. Pohdimme vastausten perusteella, että kyselyn laajuus ja traumaattisten kokemusten käsittely kyselyyn vastatessa voivat aiheuttaa sen, ettei asiakas ole jaksanut vastata kaikkiin kysymyksiin. Syöttäessämme kysymyksiä Webropoliin emme huomioineet yllä olevia eroja. Vastaanalysointivaiheessa osasimme tarkastella lomakkeen kysymyksiä kriittisemmin. Pohdimme olisiko tulosten luotettavuutta lisännyt se, että olisimme tarkastelleet kysymyksiä tarkemmin jo ennen Webropoliin syöttöä.

Mietimme lisäksi onko osa asiakkaista ollut valmiita osallistumaan näin laajaan kyselyyn. Kysymys numero 3, jossa kysytään ”kuinka kauan vastaajat ovat asioineet Violassa”, kertoo, että 16:desta vastaajasta puolet on asioinut Viola ry:ssä vähemmän kuin vuoden. Pohdimme onko asiakas ollut valmis vastaamaan kyselyyn. Näin ollen voisi ajatella, että tällaisen kyselyn tekeminen vaatisi vastaajalta oman väkivaltakokemuksen käsittelyn olevan pitemmällä. Osassa vastauksista osa vastaajista vastasi perusteellisemmin kuin taas toiset. Huomasimme, että selkeisiin ja lyhyisiin kysymyksiin olimme saaneet enemmän vastauksia, kun taas laajemmat monivalintakysymykset ja avoimet kysymykset olivat jääneet vastauksiltaan suppeammiksi ja niihin oli saatu vähiten vastauksia. Ne kysymykset, joihin olimme saaneet vähiten vastauksia, olisivat olleet tärkeimpiä palvelujärjestelmän kehittämisen kannalta. Vaikka vastausprosentti jäikin pieneksi, nousi vastauksista selkeästi esiin, kuinka palvelujärjestelmän eri tahojen tulisi kehittää toimintaansa vastaamaan paremmin väkivaltaa kokeneiden naisten tarpeita.

Johtopäätökset

Tulosten perusteella voidaan päätellä, että suurin osa kyselyyn vastanneista on ollut tyytyväisiä saamaansa palveluun terapiassa, keskusteluryhmissä ja poliisin kanssa. Tyytyväisyyteen on vaikuttanut suurelta osin asiakkaan saama kohtelu ja asiallinen suhtautuminen väkivaltatilanteeseen. Kuunteleminen ja väkivallan ottaminen vakavasti olivat asiakkaille erittäin tärkeitä seikkoja ja näihin asiakkaat kiinnittivät palvelujärjestelmän eri tahoilla asioidessaan huomiota. Tyytymättömyyttä vastaajissa herätti eri tahojen pitkät jonotusajat, eri alojen asiantuntijoiden tietämättömyys väkivallan teki-

jän manipuloivasta käyttäytymisestä ja narsismista sekä vähättely koskien vastaajan pelkoa, sanomisia ja saamia vammoja.

Pääsääntöisesti ensimmäisenä väkivallan tiimoilta asioidaan poliisin ja terveydenhoitoviranomaisten luona. Vastaajista suurin osa koki, että poliisin ja terveydenhuoltohenkilökunnan toiminnassa ei ollut ongelmia. Osa vastaajista kuitenkin koki, että poliisin ja terveydenhuoltohenkilökunnan luona asioidessaan he eivät olleet saaneet tarpeeksi tietoa muista tukipalveluista. Lisäksi he kokivat, että poliisi ja terveydenhoitoviranomaiset vähättelivät heidän ongelmaansa eivätkä olleet heistä kiinnostuneita. Osa vastaajista koki, että poliisi kohteli heitä epäasiallisesti ja syyllisti heitä tapauksesta. Verrattaessa poliisin ja terveydenhuoltohenkilökunnan toimintaa, poliisi oli ohjannut useammin väkivallan uhrin muiden ammattiauttajien luokse. Heiskasen ja Piispan (2006, 107) tekemän kansallisen uhritutkimuksen tulosten mukaan terveydenhuollossa sekä poliisilla asioidessaan uhri ei ollut saanut tarpeeksi tietoa muista tukimahdollisuuksista, henkilökunta vähätteli tapausta tai ei ollut kohdellut asiakasta asiallisesti ja poliisi ei tehnyt tarpeeksi rikoksen selvittämiseksi. Kansallisen uhritutkimuksen ja Viola ry:n asiakkaiden vastausten yhdenmukaisuus kertoo siitä, että poliisi ja terveydenhoitoviranomaiset tarvitsisivat lisää tietoa väkivallan uhrin kohtaamisesta ja väkivaltatyön palveluista. Lähestymiskiellosta vastaajat ilmoittivat, että väkivallan tekijä rikkoi lähestymiskielloa saman tien ja poliisi ei huomionnut vastaajan ilmoituksia kiellon rikkomisesta. Lähestymiskiellon myöntämisen koettiin kestävän liian kauan ja käsittelyaika poliisin myöntämän väliaikaisen lähestymiskiellon saamisessa koettiin liian pitkäksi.

Kyselyssä selvisi, että puheeksiottaminen palvelujärjestelmässä, erityisesti terveydenhuollossa, oli heikkoa. Asiakas on itse useimmissa tapauksissa ottanut väkivallan puheeksi. Vastausten perusteella terveydenhuollossa asiaa ei ole otettu puheeksi tai asiakas on itse joutunut tekemään aloitteen väkivallan esille tuomisessa. Tekemämme tutkimuksen tuloksissa puheeksiotosta oli yhteneväisyyttä Heiskasen ja Piispan tekemän uhritutkimuksen kanssa. Heiskasen ja Piispan (2005, 144) tutkimustulosten mukaan työntekijät ottivat väkivallan harvoin oma-aloitteisesti esille, vaikka asia heidän tehtäviinsä liittyisikin. Väkivaltatyöhön erikoistuneet tahot, kuten turvakoti ja Viola ry, ovat ottaneet parhaiten väkivallan huomioon ja puheeksi asiakkaan kanssa. Vastausten perusteella voidaan todeta, että viranomaisten välinen yhteistyö ei ole ollut toimivaa ja riittävän nopeaa. Vastaajat kokivat, että resursseja tulisi lisätä, esimerkiksi

turvakoti Etelä-Savon alueelle, enemmän uhrille suunnattuja palveluja ja työntekijöitä väkivaltatyöhön. Lisäksi auttavan viranomaisen löytäminen tulisi olla helpompaa. Kyselyn perusteella lapset otettiin viranomaisten osalta huomioon, joskin kokemukset vaihtelivat suuresti. Vastaajat kuitenkin toivoivat lapsille kriisiapua, terapiaa, neuvoja sekä taloudellista turvaa. Vastaajat kokivat, että väkivaltatilanteen käsittely pienenkin lapsen kanssa olisi hyvin tärkeää.

Viranomaispalvelujen kehittämisessä koettiin tärkeäksi yhteistyö ja näkyvämpi esille tuleminen sekä eri ammattialojen työntekijöiden kouluttaminen väkivallan havaitsemiseksi ja puheeksi ottamiseksi. Työntekijöille toivottiin rohkeutta ja taitoa nähdä tilanne tarkemmin: kykyä havaita asiakkaan kertomatonta tarinaa ja kysyä asioista suoraan. Erityisesti henkisestä väkivallasta toivottiin tietoa työntekijöille. Viranomaisten tarjoamien palvelujen lisäksi vastaajat toivoivat enemmän vertaistukiryhmiä ja matalan kynnyksen paikkoja. Vastaajat toivoivat matalan kynnyksen paikoilta sitä, että väkivallan käsittely tapahtuisi kahden kesken auttavan työntekijän kanssa sekä mahdollisuutta elämäntilanteen tarkasteluun ja päätösten teon hahmottamiseen. Auttavia tahoja haluttiin enemmän, myös ensikodille koettiin olevan tarvetta. Vastausten perusteella selvisi, että nykyinen lainsäädäntö koettiin riittämättömäksi väkivaltarikosten osalta. Väkivallan tekijän saamat rangaistukset koettiin liian lieviksi ja lakiin toivottiin enemmän myös henkisen kärsimyksen huomiointia. Tässäkin yhteydessä lähestymiskiellon saaminen koettiin puutteelliseksi, lähestymiskiellon tulisi auttaa uhria enemmän. Väkivallan uhrien asemaa haluttiin tehdä näkyvämmäksi, jotta ongelman vakavuus ymmärrettäisiin.

Kehittämisehdotukset

Toimeksiantajan ohjeistuksen mukaan tämä kysely on pilottikysely, jonka pohjalta teemme kehittämisehdotuksia laajempaa kyselyä varten. Mielestämme on tärkeää, että saamme antaa palautetta kyselyn kehittämiseksi ja toivomme palautteen herättävän uusia ideoita laajempaa kyselyä varten. Toivomme Viola ry:n työntekijöiden teettävän uuden kyselyn laajemmalla asiakasmäärällä hyödyntäen meidän antamia kehittämisehdotuksia. Mielestämme kyselyn toimivuutta parantaisi, jos kysymyksiä vähennettäisiin ja muokattaisiin toimivammaksi. Aiemmin tekstissä pohdimme kyselylomakkeen toimivuutta. Vastauksia analysoitaessa pohdimme onko kysely liian laaja, koska pelkästään meidän osuutemme sisältää 37 kysymystä. Palaute- ja palvelujärjestelmä-

kysely sisältää kolme eri osa-aluetta, joista palvelujärjestelmää koskeva kysely on yksi osa-alue. Voisiko haastattelemalla tehtävä tutkimus olla vaihtoehtona toimivampi? Haastateltaessa haastattelijalla olisi mahdollisuus tehdä tarkentavia lisäkysymyksiä, jolloin vastauksiin ei jäisi niin paljon tulkinnan varaa.

Palvelujärjestelmän eri tahoja koskevissa kysymyksissä huomasimme eroja, joita voisi yhdenmukaistaa. Esimerkiksi kysymyksessä ”haitko väkivaltatapauksen takia apua seuraavilta tahoilta ja olitko tyytyväinen saamaasi palveluun”, puhuttiin turvakodista, naisten keskustelu- ja tukiryhmistä sekä terveyskeskuksesta / lääkäristä. Kysymyksessä ”jos asioit seuraavilla tahoilla, otettiinko väkivalta puheeksi”, ei ollut mainintaa edellä luetelluista tahoista, terveyskeskusta lukuun ottamatta, mutta sen sijaan mainittiin ensikoti, äitiys- ja perheneuvola ja terveyskeskuksen lisäksi työ- tai opiskeluterveydenhuolto. Avoimien kysymyksien vastauksissa tuli monessa kohtaa ilmi, että vastaajat olivat saaneet apua Viola ry:stä. Mikäli Viola ry:n työntekijöiden on tarkoitus teettää laajempi tutkimus, tulisi Viola ry:n olla mukana palvelujärjestelmää koskevissa kysymyksissä. Myös kriisikeskuksen puuttuminen kysymyksistä, joissa oli lueteltu eri palvelujärjestelmän tahoja, herätti meissä ihmetystä. Käsityksemme mukaan kriisikeskuksella asioi parisuhdeväkivaltaa kokeneita naisia, joten sen sisältyminen kyselyssä olisi tärkeää.

LÄHTEET

Amnesty International 2004. Friidu. Tyttöjen ja naisten ihmisoikeudet. Amnesty Internationalin Suomen osasto.

Campbell, C., Jaquelyn 2002. Violence Against Women II. Health consequences of intimate partner violence. PDF- dokumentti.

http://www.nnvawi.org/pdfs/alo/Campbell_1.pdf. Päivitetty 13.4.2002. Luettu 24.9.2011.

Ewalds, Helena 2005. Kenelle lyönnit kuuluvat? Kuntaopas pari- ja lähisuhdeväkivallan ehkäisytyöhön. Sosiaali- ja terveystieteiden tutkimuskeskuksen oppaita 2005:7. Helsinki : Sosiaali- ja terveystieteiden tutkimuskeskus.

Flinck, Aune 2006. Rikottu lemmenmarja – parisuhdeväkivalta naisen ja miehen kokemana. Akateeminen väitöskirja. Tampere : Tampereen Yliopisto hoitotieteenlaitos.

Hautamäki, Jari 1997. Perheväkivalta – käännekohta miehen elämässä. Helsinki : Miessakit.

Heikkilä, Tarja 2005. Tilastollinen tutkimus. Helsinki : Edita Publishing Oy.

Heise, Lori 1993. Violence Against Women : The Missing Agenda. Teoksessa The Health of Women. A Global Perspective. Gay, Jill, Koblinsky, Marge & Timyan, Judith. Oxford, USA: Westview Press.

Heiskanen, Markku & Piispa Minna 2006. Naisiin kohdistunut väkivalta 2005. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen tutkimuksia 225. Helsinki : Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos.

Holopainen, Martti & Pulkkinen, Pekka 2002. Tilastolliset menetelmät. Helsinki : WSOY.

Honkatukia, Päivi 2011. Uhrit rikosprosessissa. Haavoittuvuus, palvelut ja kohtelu. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen tutkimuksia 252. Helsinki : Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos.

Huhtalo, Pekka, Kuhanen, Jarkko & Pyykkö, Eero 2003. Kotona turvassa. Katkaise väkivallan kierre. Helsinki : SMS-Tuotanto Oy.

Iivari, Juhani (toim.) 2007. Rikos- ja riita-asioiden sovittelijan opas. Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskuksen oppaita 66. Helsinki : Stakes.

Iivonen Esa 2006. Lapsi, perheväkivalta ja viranomaisten vastuu. Mannerheimin Lastensuojeluliitto ry. WWW-dokumentti. http://www.mll.fi/ajankohtaista/kannanotot_ja_lausunnot/?x41070=43367. Päivitetty 16.3.2006. Luettu 9.9.2011.

Kaitue, Sanna, Noponen, Tanja & Slåen, Anne 2007. Yleistä muttei yksityistä – Oikeudelliset keinot lähisuhdeväkivallasta selviytymiseen. Helsinki : Edita Publishing Oy.

Keskinen, Suvi 2005. Perheammattilaiset ja väkivaltatyön ristiriidat. Sukupuoli, valta ja kielelliset käytännöt. Akateeminen väitöskirja. Tampere : Tampereen yliopisto, sosiaalipolitiikan ja sosiaalityön laitos.

Kivisaari, Kati 2007. Väkipalta, tunteet ja turvallisuus. Kuinka ottaa väkipalta puheeksi. Helsinki : Psykologien kustannus Oy.

Kjällman, Petra (toim.) 2004. Rikoksella loukattu. Rikoksen uhrin käsikirja. Helsinki : Suomen Mielenterveysseura SMS-Tuotanto Oy.

Korkeela-Leppälä, Tuula 2001. Naisen ambivalenssi perheväkipaltta sisältävässä parisuhteessa. Teoksessa Hukasta kukkaan. Naisen tie väkipallasta selviytymiseen. Ojuri, Auli (toim.). Ensi- ja turvakotien liiton julkaisu 29. Helsinki: Ensi- ja turvakotien liitto ry.

Koskelainen, Marja 2001. Naisen selviytymisprosessi. Teoksessa Hukasta kukkaan. Naisen tie väkipallasta selviytymiseen. Ojuri, Auli (toim.). Ensi- ja turvakotien liiton julkaisu 29. Helsinki: Ensi- ja turvakotien liitto ry.

Kuula, Arja & Tiitinen, Sanni 2010. Eettiset kysymykset ja haastattelujen jatkokäyttö. Teoksessa Haastattelujen analyysi. Hyvärinen, Matti (toim.), Nikander, Pirjo & Ruusuvoori, Johanna. Tampere : Vastapaino.

Laine, Terhi 2005. Turvakotityön käytännöt. Asiantuntijuus ja sukupuolen merkitys. Helsinki : Yliopistopaino.

Lehtonen, Anja, Mehtola, Sirkku, Pulkkinen, Raija & Tiainen, Tuula 2007. Lähisuhde ja perheväkipallan ehkäisyhankkeen Itä-Suomen läänin loppuraportti. Itä-Suomen lääninhallitus, sosiaali- ja terveysvirasto.

Lehtonen, Anja & Perttu, Sirkka 1999. Naisiin kohdistuva väkipalta. Helsinki: Studia.

Mikkelin Kriisikeskus 2011. Yhdistyksen WWW-sivut. <http://www.mikkelinkriisikeskus.fi/>. Ei päivitystietoja. Luettu 2.10.2011.

Mäkinen, Olli 2006, Tutkimusetiikan ABC. Helsinki : Kustannusosakeyhtiö Tammi.

Nettiturvakoti 2011. Väkipallan kierre. Ensi- ja turvakotien liitto ry. Yhdistyksen WWW-sivut. https://www.turvakoti.net/site/?lan=1&page_id=72. Ei päivitystietoja. Luettu 9.9.2011.

Nyqvist, Leo 2001. Väkipaltainen parisuhde, asiakkuus ja muutos : Prosessinarviointi parisuhdeväkipallasta ja turvakotien selviytymistä tukevasta asiakastyöstä. Ensi- ja turvakotien liiton julkaisu 28. Helsinki : Ensi- ja turvakotien liitto ry.

Oikeuslaitos 2011. WWW-sivut. <http://www.oikeus.fi/4313.htm>. Päivitetty 19.1.2011. Luettu 30.9.2011.

Ojuri, Auli 2004. Väkipalta naisen elämän varjona tutkimus parisuhdeväkipaltta kokeneiden naisten elämäkulusta ja selviytymisestä. Rovaniemi: Lapin yliopisto.

Ojuri, Auli 2006. Parisuhdeväkivalta ja turvakotien naistyö. Teoksessa Perhe- ja lähisuhdeväkivalta. Auttamisen käytäntöjä. Ensi- ja turvakotien liiton julkaisu 35. Hämeenlinna: Ensi- ja turvakotien liitto ry.

Oranen, Mikko 2001. Taistelut ja tulokset – lasten kokemuksia jakamassa. Teoksessa Perheväkivallan varjossa. Raportti lapsikeskeisen työn kehittämisestä. Oranen, Mikko (toim.). Ensi- ja turvakotien liiton julkaisu 30. Helsinki : Ensi- ja turvakotien liitto ry.

Perttu, Sirkka 1999. Perheväkivalta auttamistyössä : Opas ammattihenkilöstölle. Ensi- ja turvakotien liiton julkaisu 21. Helsinki : Ensi- ja turvakotien liitto ry.

Perttu, Sirkka (toim.) & Rautava, Marie 2002. Naisiin kohdistuva pari- ja lähisuhdeväkivalta. Käsikirja perus- ja täydennyskoulutukseen. Helsinki: Stakes.

Rikoslaki 441/2011. WWW-dokumentti. www.finlex.fi. Ei päivitystietoja. Luettu 30.9.2011.

Sarajärvi, Anneli & Tuomi, Jouni 2009. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Jyväskylä : Kustannusosakeyhtiö Tammi.

Sosiaali- ja terveysministeriö 1998. Väkivaltaa kokeneiden auttaminen – opas ammattihenkilöstölle. Sosiaali- ja terveysministeriön oppaita 1998 : 1. Helsinki : Sosiaali- ja terveysministeriö.

Sosiaali- ja terveysministeriö 2008. Lähisuhde- ja perheväkivallan ehkäisyn suositukset. Tunnista, turvaa ja toimi. Sosiaali- ja terveystoimelle paikallisen ja alueellisen toiminnan ohjaamiseen ja johtamiseen. Sosiaali- ja terveysministeriön oppaita 2008 : 9. Helsinki : Sosiaali- ja terveysministeriö.

Sosiaali- ja terveysministeriö 2009. Lähisuhde- ja perheväkivallan ehkäiseminen. [www-dokumentti.](http://www.stm.fi/hyvinvointi/sosiaalinenturvallisuus/vakivalta)
<http://www.stm.fi/hyvinvointi/sosiaalinenturvallisuus/vakivalta>. Päivitetty 19.2.2009. Luettu 8.2.2011.

Sosiaali- ja terveysministeriö 2010. Naisiin kohdistuvan väkivallan vähentämisen ohjelma. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2010 : 5. Helsinki : Sosiaali- ja terveysministeriö.

Taanila, Aki 2011. Määrällisen aineiston kerääminen. PDF-dokumentti. <http://myy.haaga-helia.fi/~taaak/t/>. Päivitetty 18.1.2011. Luettu 12.9.2011.

Toljamo, Taru 2011. Väkivaltatyön viranomaiskäytännöt lähisuhdeväkivallan uhrin kohtaamisessa. Lapin yliopisto, yhteiskuntatieteiden tiedekunta. Pro gradu –tutkielma. PDF-dokumentti. http://www.doria.fi/bitstream/handle/10024/69546/Pro_gradu_tutkielma_Taru_Toljamo.pdf?sequence=3. Ei päivitystietoja. Luettu 1.10.2011.

Viola – väkivallasta vapaaksi ry 2011. Yhdistyksen WWW-sivut. http://www.ensijaturvakotienliitto.fi/jasenyhdistykset/viola-vakivallasta_vapaaksi_ry/. Ei päivitystietoja. Luettu 12.9.2010.

SOPIMUS OPINNÄYTETYÖN TEKEMISESTÄ

Sopijaosapuolet:

Opinnäytetyön tilaaja: Viola ry –väkivallasta vapaaksi

ja Mikkelin ammattikorkeakoulun sosiaali- ja terveysalan laitoksen

Hoitotyön koulutusohjelman opiskelijat:

Johanna Mähönen, Saara Liukkonen, Susanna Vajari, Maria Turunen ja Heli Manninen

Opinnäytetyön aihe

1. Miten palvelujärjestelmä? kohtaa väkivaltaa kokeneen asiakkaan

2. Väkivallan muodot ja kokemukset

Opinnäytetyön ohjaajat:

Ohjaava opettaja: Riitta Kuismin

Työelämäohjaaja: Sirkku Mehtola ja Riitta Manninen

Opinnäytetyön arvioitu valmistumisaika: Kevät 2011

Muut sopimusehdot:

Vaitiolo velvollisuus

1.10.10 Mikkeli, Viola ry

Aika ja paikka

Saara Liukkonen

Saara Liukkonen

Susanna Vajari

Susanna Vajari

Johanna Mähönen

Johanna Mähönen

Heli Manninen

Heli Manninen

Maria Turunen

Maria Turunen

1.10.10 Mikkeli, Viola ry

Aika ja paikka

Sirkku Mehtola

Toimeksiantaja

Viranomaistoiminta

Hyvä vastaaja! Tämä kysely on osa Mikkelin ammattikorkeakoulun sairaanhoitajaopiskelijoiden opinnäytetyötä. Tämän kyselyn avulla halutaan selvittää Etelä-Savon palvelujärjestelmän toimivuutta väkivaltaa kokeneiden naisten kohdalla. Kyselyn vastaukset ovat luottamuksellisia, eikä yksittäisen vastaajan tunnistaminen ole mahdollista. Vastaaminen auttaa kehittämään palvelujärjestelmää ja Violan toimintaa, erityisesti vastauksia käytetään vaikuttamistyön tueksi. Kysymykset ovat osittain samoja kuin valtakunnallisen tutkimuksen vastauksiin. Osaan kysymyksistä on annettu valmiiksi vaihtoehdot ja osa on avoimia kysymyksiä, joihin voit vastata omin sanoin. Mikäli kyselyyn vastaaminen nostaa esiinkipeitä ja vaikeita asioita, voit olla yhteydessä Violan työntekijöihin. Kiitos avustasi.

Viola - väkivallasta vapaaksi ry Hallitus

1. Ikäsi

- ☐ alle 20
- ☐ 20-29
- ☐ 30-39
- ☐ 40-49
- ☐ 50-59
- ☐ yli 60

2. Sosioekonominen asema

- ☐ Yrittäjä
- ☐ Ylempi toimihenkilö
- ☐ Alempi toimihenkilö
- ☐ Työntekijä
- ☐ Opiskelija
- ☐ Eläkeläinen
- ☐ Muu (esim. työtön)

3. Kuinka kauan olet asioinut Violassa?

- ☐ alle 6 kk
- ☐ 6 kk- 1 vuosi
- ☐ 1-3 vuotta
- ☐ kauemmin

4. Käyntien määrä Violassa?

- ☐ ensimmäinen käynti
☐ 1-3 käyntiä
☐ 3-10 käyntiä
☐ yli 10 käyntiä

5. Oletko varautunut väkivaltatilanteisiin (kotona/ kodin ulkopuolella):

	Kyllä	En
Pitämällä mukanas joutain esinettä itsepuolustusta varten?	☐	☐
Pitämällä mukanas joutain esinettä avun hälyttämistä varten?	☐	☐
Miettimällä miten toimisit väkivaltatilanteessa?	☐	☐
Käymällä itsepuolustuskurssin?	☐	☐

6. Haitko väkivaltatapauksen takia apua seuraavilta tahoilta ja olitko tyytyväinen saamaasi apuun? (Voit valita useamman vaihtoehdon.)

	En hakenut	Kyllä, olin tyytyväinen	Kyllä, olin tyytymätön
Turvakoti	☐	☐	☐
Poliisi	☐	☐	☐
Sosiaalivirasto	☐	☐	☐
Lakiasiain- tai oikeusaputoimisto	☐	☐	☐
Terapia	☐	☐	☐
Kriisipuhelin	☐	☐	☐
Naisten keskustelu- ja tukiryhmät	☐	☐	☐
Terveyskeskus tai lääkäri	☐	☐	☐
Mielenterveystoimisto	☐	☐	☐
A-Klinikka	☐	☐	☐
Seurakunta	☐	☐	☐
Perheneuvola	☐	☐	☐
Perheasiainkeskus	☐	☐	☐
Koulu	☐	☐	☐
Päiväkot	☐	☐	☐

7. Haitko apua muualta, mistä sitä hait ja olitko tyytyväinen saamaasi apuun?

8. Kerro omin sanoin millä tavoin olit tyytyväinen/ tyytymätön palveluun:

9. Huomioivatko viranomaiset toiminnassaan lapsesi?

10. Mitä palveluja olisit toivonut lapsillesi?

11. Kuinka kauan väkivalta oli kestänyt ennen kuin hait apua?

12. Oletko joskus jättänyt hakematta apua väkivaltatapaukseen, mitkä olivat tärkeimmät syyt? (Voit valita useamman vaihtoehdon.)

- ☐ En tiennyt mistä hakea apua
- ☐ Palveluja ei ollut saatavilla
- ☐ Apua antaviin tahoihin oli pitkät jonot
- ☐ Tapaus tuntui liian vähäiseltä
- ☐ Häpesin
- ☐ Kukaan ei olisi uskonut minua
- ☐ Pelkäsin kosta
- ☐ En katsonut tarvitsevani apua

13. Oletko joskus jättänyt hakematta apua väkivaltatapaukseen jonkin muun syyn vuoksi, minkä?

14. Ilmoititko väkivaltatapauksesta poliisille?

- ☐ Kyllä
- ☐ En, mutta se tuli muuten poliisin tietoon
- ☐ En

15. Jos tapaus eteni poliisitutkintaan tai oikeudenkäyntiin, oliko sinulla tukihenkilö tai oikeudellinen avustaja (esim. asianajaja):

	Kyllä	Ei	Ei poliisitutkintaa/ oikeudenkäyntiä
Poliisitutkinnassa	☐	☐	☐
Oikeudenkäynnissä	☐	☐	☐

16. Esiintyikö poliisin toiminnassa seuraavia ongelmia: (Voit valita useamman vaihtoehdon.)

	Kyllä	Ei
Poliisi ei tehnyt tarpeeksi rikoksen selvittämiseksi	☐	☐
Poliisi vähätteli tai ei ollut kiinnostunut tapauksestani	☐	☐
Poliisi kohteli minua epäasiallisesti	☐	☐
Poliisi syyllisti minua tapauksesta	☐	☐
En saanut tarpeeksi tietoa muista tuki- ja apumahdollisuuksista	☐	☐
Poliisin toiminnassa ei ollut ongelmia	☐	☐

17. Esiintyikö poliisin toiminnassa muunlaisia ongelmia, mitä?

18. Ohjasiko poliisi sinut muiden ammattiauttajien luokse?

- ☐ Kyllä
☐ Ei

19. Käsiteltiinkö tätä tapausta rikosasioiden sovittelussa?

- ☐ Kyllä
☐ Ei

20. Ottiko terveydenhuollon henkilökunta väkivallan puheeksi?

- ☐ Henkilökunta otti väkivallan puheeksi
☐ Henkilökunta ei ottanut väkivaltaa puheeksi, mutta minä otin
☐ Väkivallasta ei puhuttu lainkaan

21. Esiintyikö hoidossa seuraavia ongelmia?

	Kyllä	Ei
En kokenut saavani riittävän hyvää hoitoa	☐	☐
Henkilökunta vähätteli tai ei ollut riittävän kiinnostunut tapauksestani	☐	☐
Henkilökunta ei kohdellut minua asiallisesti	☐	☐
En saanut tarpeeksi tietoa muista tuki- ja apumahdollisuuksista	☐	☐
Terveydenhuollon henkilökunnan toiminnassa ei ollut ongelmia	☐	☐

22. Esiintyikö hoidossa muita ongelmia, mitä?

23. Ohjasiko hoitohenkilökunta sinut muiden ammattiauttajien (esim. perheneuvola, turvakoti, sosiaalityöntekijä) luokse?

- ☐ Kyllä
☐ Ei

24. Jos asioit seuraavilla tahoilla väkivallan tapahtumisen aikaan, otettiinko väkivalta puheeksi? (Voit valita useamman vaihtoehdon.)

Kysymyslomake

	Henkilökunta otti asian puheeksi	Otin itse asian puheeksi	Asiasta ei puhuttu	En asioinut ko. taholla
Sosiaalivirasto	☐	☐	☐	☐
Poliisi	☐	☐	☐	☐
Lakiasiain- tai oikeusaputoimisto	☐	☐	☐	☐
Perheneuvola	☐	☐	☐	☐
Perheasiainkeskus	☐	☐	☐	☐
Kriisipuhelin	☐	☐	☐	☐
Terveyskeskus, työ- tai opiskelijaterveydenhuolto	☐	☐	☐	☐
Äitiys- tai lastenneuvola	☐	☐	☐	☐
Mielenterveystoimisto	☐	☐	☐	☐
A-Klinikka	☐	☐	☐	☐
Seurakunta	☐	☐	☐	☐
Päiväkot	☐	☐	☐	☐
Koulu	☐	☐	☐	☐
Ensikoti	☐	☐	☐	☐

25. Asioitko jossain muualla, missä ja otettiin väkivalta puheeksi?

26. Onko viranomaisten välinen yhteistyö mielestäsi toimivaa ja riittävän nopeaa väkivaltaa kokeneiden palveluissa ja palveluihin ohjaamisessa?

27. Oliko oikean, auttavan viranomaisen löytäminen vaikeaa?

28. Oletko joskus hakenut lähestymiskielloa miehen väkivaltaisuuden takia?

- ☐ Kyllä, sain väliaikaisen poliisin antaman lähestymiskiellon
- ☐ Kyllä, sain lähestymiskiellon tuomioistuimelta
- ☐ Kyllä, hain mutten saanut
- ☐ Kyllä, hain mutta asian käsittely on kesken
- ☐ En ole hakenut

29. Oliko lähestymiskiellon hakemisessa ongelmia? Millaisia?

30. Miten lähestymiskielto toteutui? Kuvaa mahdollisia ongelmia tai hankalia tilanteita.

31. Oletko hakenut tietoa naisiin kohdistuvasta väkivallasta? (Voit valita useamman vaihtoehdon.)

- ☐ En ole hakenut tietoa aiheesta
- ☐ Sanoma- tai aikakauslehddestä
- ☐ Internetistä
- ☐ Televisiosta
- ☐ Radiosta
- ☐ Tuki- ja neuvontapuhelimesta
- ☐ Kirjallisuudesta
- ☐ Ystäviltä, tuttavilta tai työtovereilta
- ☐ Ammattiauttajilta
- ☐ Poliisilta
- ☐ Kampanjoista (esitteet, julisteet, tietoiskut yms.)
- ☐ Seminaareista tai esitelmätilaisuuksista

32. Oliko tiedon löytämisessä vaikeuksia? Kuinka tiedon saaminen tulisi toteuttaa?

33. Miten kehittäisit eri viranomaisten palveluita, niin että palvelisivat väkivaltaa kokeneita entistä paremmin?

34. Millaisia muita palveluita kuin viranomaisten tarjoamia tarvitaan? Miten ne tulisi toteuttaa? (vertaistuki, matalan kynnyksen toimipisteet,...)

35. Haluatko itse toimia tai vaikuttaa väkivaltaa kokeneiden palveluiden kehittämisessä? Miten?

36. Onko nykyinen lainsäädäntö mielestäsi riittävä ja toimiva? Jos ei, millaisia muutoksia tarvittaisiin?

37. Lopuksi kysymme sinulta, mitä neuvoja antaisit naiselle, joka joutuu väkivallan kohteeksi?